

༄༅། །བདག་གིས་པ་ཡུལ་ལ་བཅངས་པའི་བཅེ་སེམས་དང་མཆོ་བོད་ མཐོ་སྒང་གི་སྤྱེ་ཁམས་སྤྱད་སྟོབ།^①

——སྤྱ་ཞབས་སྟོ་བཟང་ལྷན་གྲུབ་རྩི་རྒྱུ་ལ་བཅར་འདྲི་བྱས་པ།

ཡི་ཁྲེན་ཤྲིང་གིས་བཅར་འདྲི་བྱས། ལྷ་ནག་མགོན་པོ་ཆེ་འི་གིས་བསྐྱར་ཅིང་མཆན་བཟབ།

ནང་དོན་གནད་བརྒྱུས། སྤྱ་ཞབས་སྟོ་བཟང་ལྷན་གྲུབ་རྩི་རྒྱུ་ལ་བཅར་འདྲི་བྱས་པའི་ཞེས་འབྲུག་ཁྲུང་ཁོངས་ཀྱི་མཁས་
པ་གྲགས་ཅན་ཞིག་ཡིན། 2020ལོའི་ལྷ་དང་པོའི་ལྷ་མགོན། གྲང་གོ་སྤྱི་ཚོགས་ཚན་རིག་ཁང་མི་རིགས་རིག་པ་དང་མིའི་རིགས་རིག་པ་ཞིབ་
འཇུག་སྤྱོད་ཡི་ཆེད་མཁས་པས་ཆེད་དུ་ཁོང་ལ་བཅར་འདྲི་བྱས་པར། སྤྱ་ཞབས་སྟོ་བཟང་གིས་རང་ཉིད་ཀྱིས་བོད་ཁུལ་གྱི་སྤྱེ་ཁམས་ཁོར་
ཡུག་སྤྱད་སྟོབ་ཞིབ་འཇུག་ལ་གཞིལ་བའི་བསམ་སྟོན་འཕྲུལ་ལྡོག་གི་བརྒྱུད་རིམ་བརྒྱུད་པ་བརྒྱུད། རང་གིས་གཙོ་སྟོན་གནང་བའི་མཆོ་
བོད་མཐོ་སྒང་གི་ཁོར་ཡུག་དང་འཕེལ་རྒྱས་དང་མཆོ་བོད་མཐོ་སྒང་གི་ཁོར་ཡུག་དང་རི་རྒྱའི་རིག་གནས་ཞེས་པའི་ཞིབ་འཇུག་ལས་གཞི་
གཉིས་ཀྱི་གྲུབ་འབྲས་དང་འཕེལ་རིམ་གྱི་སྟོན་རྟོགས་གནང་། ཁོང་གིས་མཆོ་བོད་མཐོ་སྒང་གི་སྤྱེ་ཁམས་ཁོར་ཡུག་སྤྱད་སྟོབ་བྱ་རྒྱུ་དེ་གྲུབ་
གོ་ཤིང་པོ་དང་ཐ་ན་འཛམ་གླིང་ཡོངས་ལ་གལ་ཆེའི་དོན་ལྡན་ལྷན་ཚུལ་གསུངས་པ་དང་། ལུས་ལྷན་རིང་པོར་ས་གནི་འདྲིར་འཆོ་བསྟེལ་
བའི་བོད་རིགས་མི་དམངས་ལ་རང་བྱུང་ཁམས་ལ་ལྷན་པ་དང་ཁོར་ཡུག་སྤྱད་སྟོབ་ལྟར་པའི་སྤྱེ་ཁམས་རིག་གནས་ཀྱི་རིན་ཐང་ལྟ་བུ་དང་
སྟོལ་རྒྱུ་གྱི་སྟོ་སྟོན་ཆ་ཆར་ཞིག་ཆགས་ཡོད་པས། ར་ཆོས་དེའི་ཁོད་ཀྱི་མཆོ་བོད་མཐོ་སྒང་གི་སྤྱེ་ཁམས་ཁོར་ཡུག་སྤྱད་སྟོབ་ལྟར་པའི་དེང་
རབས་ཀྱི་དོན་ལྡན་འཆོལ་བསྟུ་དང་ལེགས་སྤྱིག་བྱ་དགོས་ཚུལ་ལོགས་གསུངས་སོ། །

གནད་ཆེན་བོད་ཀྱི་རི་རྒྱའི་རིག་གནས། སྤྱེ་ཁམས་མིའི་རིགས་རིག་པ། མཆོ་བོད་མཐོ་སྒང་གི་ཁོར་ཡུག་སྤྱད་སྟོབ།

ཁྲུང་གོ་དཔེ་དེབ་དབྱེ་རྒྱུ་རྒྱུས། X37

ཡིག་ཆ་འཚོན་བྱང་། A

ཚུལ་གྱི་གྲི་མེས་ཡང་ཁྲིག 2096-5788(2024) 04-0186-18

ཚུལ་པ་པོ་རྒྱུད། ཡི་ཁྲེན་ཤྲིང་། གྲང་གོ་སྤྱི་ཚོགས་ཚན་རིག་གི་ཁང་མི་རིགས་རིག་པ་དང་མིའི་རིགས་རིག་པ་ཞིབ་འཇུག་ཁང་གི་ཞིབ་འཇུག་
ལག་རྒྱུས་པ་ཡིན། སྟོ་བཟང་ལྷན་གྲུབ་རྩི་རྒྱུ་ལ་བཅར་འདྲི་བྱས་པའི་མཆོ་བོད་མཐོ་སྒང་ཞིབ་འཇུག་ལྷན་ཚོགས་དང་གྲང་ལྷ་ཁོར་ཡུག་སྤྱད་སྟོབ་རྒྱལ་
ཡོངས་མཉམ་འབྲེལ་ལྷན་ཚོགས་ཀྱི་རྒྱུན་ལས་ལས་འཛིན་ཡིན། ལྷ་ནག་མགོན་པོ་ཆེ་འི་དང་། ལུབ་བྱང་མི་རིགས་སྟོབ་ལྷ་ཆེན་མའི་གྲང་གོ་
སྤྱེ་ཁམས་ཚུལ་རིག་རིག་གནས་ཚན་ཁག་གི་2022ལོའི་གནའ་རབས་ཡིག་ཆ་རིག་པའི་འབྲུམ་རམས་ཞིབ་འཇུག་སྟོབ་མ་ཡིན།

བཅར་འདྲི་བྱ་སྟེལ་མཆོ་མས་སྤྱུར་མདོར་བཟུས། སྤྱ་
ཞབས་སྟོ་བཟང་ལྷན་གྲུབ་རྩི་རྒྱུ་ལ་བཅར་འདྲི་བྱས་པའི་1948ལོར་མཆོ་
སྟོན་ཞིང་ཆེན་མཆོ་སྟོ་བོད་རིགས་རང་སྤྱོད་ཁུལ་ལུན་ཏེ་
ཆོང་དུ་འབྱུངས། ཅི་ཡིན་སྟོབ་ཆེན་དུ་དཔལ་འབྱོར་རིག་

པའི་རབ་འབྱམས་ཞིབ་འཇུག་སྟོབ་མའི་བསྟུལ་གནས་
སྤངས། 1978ལོ་ནས་1984ལོའི་བར་དུ་ཁོང་གིས་སྤྱེ་རྒྱུས་
སྤྱད་གཞིན་ཚོགས་པ་མཆོ་སྟོན་ཞིང་ཆེན་མཆོ་སྟོ་བོད་
རིགས་རང་སྤྱོད་ཁུལ་གྱི་ཏང་ལྷའི་ལྷན་ཅི་དང་། ཞིན་ཏེ་

① ཚུལ་ཡིག་འདྲི་ནི་གྲང་གོ་སྤྱི་ཚོགས་ཚན་རིག་གི་ཁང་མི་རིགས་རིག་པ་དང་མིའི་རིགས་རིག་པ་ཞིབ་འཇུག་ཁང་གི་སྤྱ་ཞབས་ཡི་ཁྲེན་ཤྲིང་(李晨升)གིས་སྟོ་བཟང་
ལྷན་གྲུབ་རྩི་རྒྱུ་ལ་བཅར་འདྲི་བྱས་པའི་ཚུལ་ཡིག་ལྟེ། 《三峡论·理论版》2020ལོའི་དེབ་44པའི་ཉིང་བཀོད་ཡོད།

ཁོང་གི་ཏང་ཨུའི་རྒྱུ་ཅི། མཆོ་སྟོ་ཁུལ་གྱི་ཁུལ་དཔོན་
བཅས་ཀྱི་འགན་ཁུར་པར་བཞུགས། 1985ལོ་ནས1995ལོའི་
བར་རྒྱ་རྒྱུ་སྤྱང་གཞི་ཆོག་པ་ཐོན་གྲང་དབྱང་གི་
རྒྱུ་ཅི་ཁུལ་ཡི་རྒྱུ་ཅི་དང་། རྒྱལ་ཡོངས་གཞི་ཆོག་ལྷན་ཁྲུང་
འབྲེལ་ལྷན་ཆོག་ཀྱི་རྒྱུ་ཅི་ལས་གྲུ་ཞི་གཞི་ཆོག་པ། གྲང་
གོའི་བོད་རིག་པ་ཞིབ་འཇུག་ཉེ་གནས་ཀྱི་ཏང་ཚུལ་རྒྱུ་
ཅི་གཞི་ཆོག་པ་དང་སྐྱེ་ཁུལ་ལས་འཛིན་གཞི་ཆོག་པ་བཅས་ཀྱི་
འགན་བཞུགས། 1995ལོའི་རྒྱུ་སྤྱང་གི་ཁུལ་ཞིབ་ཆོག་གི་
འགོ་འཛིན་གཞི་ཆོག་པ་དང་ཀན་སུལ་ཞིབ་ཆོག་ཏང་ཨུའི་
རྒྱུ་ཅི། ཞིབ་ཆོག་ཏང་ཨུའི་སྤྱི་ཁྱེད་ཁྲིམས་ལྟར་ལྷན་གྱི་རྒྱུ་
ཅི། ཞིབ་ཆོག་སྤྱི་ཁྱེད་ཀྱི་རྒྱུ་ཅི་གཞི་ཆོག་པ། ཞིབ་ཆོག་མི་
དམངས་འཐུས་ཆོག་ཀྱི་རྒྱུ་ཅི་ལས་ལྟར་ལྷན་གྱི་རྒྱུ་ཅི་
གཞི་ཆོག་པ་བཅས་ཀྱི་འགན་བཞུགས། 2011ལོར་གྲང་གོའི་
བོད་རིག་པ་ཞིབ་འཇུག་ཉེ་གནས་སུ་ལོག་ནས་སྐྱེ་ཁུལ་
ལས་འཛིན་གཞི་ཆོག་པའི་འགན་བཞུགས། ཁོང་གིས་གྲང་གོའི་
མཆོ་བོད་མཐོ་སྒང་ཞིབ་འཇུག་ཆོག་པ་པོའི་ལས་འཛིན་
འགོ་གཙོ་གཞི་ཆོག་པ་དང་གྲང་རྒྱ་ཁོར་ཡུག་སྤྱང་སྦྱོབ་མཉམ་
འབྲེལ་ལྷན་ཆོག་ཀྱི་རྒྱུ་ཅི་ལས་ལས་འཛིན་གྱི་འགན་
བཞུགས་པའི་ཞོར་དུ། ལན་གྲོལ་སྤྱོད་ཆོག་དང་། ཀན་སུལ་
སྤྱི་ཁྱེད་ཁྲིམས་སྤྱོད་མིང་། ལུ་བྱང་མི་རིགས་སྤྱོད་ཆོག་
སྟེ་ལུ་བྱང་མི་རིགས་སྤྱོད་ཆོག་ ཡུན་ནན་མི་རིགས་སྤྱོད་ཆོག་
བཅས་ཀྱི་གདན་ཞུས་དགོས་ཆོག་མོ་དང་མཆོ་སྟོ་མི་
རིགས་སྤྱོད་ཆོག་གི་ཁུལ་ལྷན་མཁས་དབང་དང་དགོས་ཆོག་
ཆོག་མོ། འབྲུམ་རམས་པའི་སྤྱོད་དཔོན་བཅས་ཀྱི་འགན་
གཅིག་ལྷན་སྤྱོད་པའི་ཡོད། སྐྱེ་ཁུལ་སྤྱོད་ཆོག་སྤྱང་སྦྱོབ་
རྩི་རྒྱུ་དང་ལྷན་པོར་ལྷན་ཆོག་མོད་མཐོ་སྒང་གི་སྐྱེ་ཁམས་
ཁོར་ཡུག་ཞིབ་འཇུག་དང་སྤྱང་སྦྱོབ་ལས་དོན་ལ་གཞི་ལ་
ཞིང་། ལྷག་པར་རྒྱུ་བོད་རིགས་ཀྱི་སྤྱོད་རྒྱུ་རིག་གནས་
ཁོར་ཡུག་སྤྱང་སྦྱོབ་ཀྱི་སྤྱོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཁམས་ཁོར་ཡུག་སྤྱང་སྦྱོབ་ཀྱི་འདུ་ཤེས་སྤྱོད་
འདོན་གྱི་རིགས་ལམ་ནན་བཤད་གནང་བས་རིག་གཞུང་

ལས་རིགས་དང་སྤྱི་ཆོག་ལ་ལྷག་སྤྱོད་ཐབས་མོ་ཐོབ་ས་
ཡོད། 2020ལོའི་རྒྱ་དང་པོའི་རྒྱ་མཐོར་གྲང་གོ་སྤྱི་ཆོག་
ཆོག་རིག་སྤྱི་ཆོག་མི་རིགས་རིག་པ་དང་མིའི་རིགས་རིག་
པ་ཞིབ་འཇུག་སྤྱོད་པོ་ཐོན་ཁུངས་ཁོར་ཡུག་དང་སྐྱེ་ཁམས་
མིའི་རིགས་རིག་པ་ཞིབ་འཇུག་ཁང་གིས་ཁོང་ལ་བཅར་
འདྲི་བྱས། ད་རེས་ཀྱི་བཅར་འདྲིའི་དམིགས་ཡུལ་གཙོ་བོ་
ནི་ཁོང་གི་སྤྱོད་བ་དངོས་བརྒྱུད་དེ་ཁོང་གིས་མཆོ་བོད་
མཐོ་སྒང་གི་སྐྱེ་ཁམས་སྤྱང་སྦྱོབ་ཞིབ་འཇུག་དང་། དེ་ལས་
གྲང་མི་དང་སྐྱེ་ཁམས་ཁོར་ཡུག་བར་གྱི་འབྲེལ་བའི་བཞེད་
དགོངས་སྐོར་ཤེས་རྟོགས་བྱ་རྒྱུ་དེ་ཡིན་ནོ། །

ཇེ་ཆེན་ཕྱིང་། ཆན་སྟོ་བཟང་ལགས། སྐྱེ་ཁམས་
བཟང་། ཁྱེད་དང་མཇུག་པའི་གོ་སྐབས་བྱང་བར་ཏ་ཅང་
དགའ་བྱུང་། གྲང་དབྱང་དང་ས་གནས་སྤྱི་དགའ་། དེ་
བཞིན་ཞིབ་འཇུག་ཉེ་གནས་ཏུ་སྤྱོད་ལས་ཡུན་རིང་གནང་
མཁན་བོད་རིགས་ལས་བྱེད་པ་དང་ཆེད་མཁས་པ་ཞིག་
གི་དོན་ནས། ཁྱེད་ཀྱིས་རྒྱལ་ཁབ་དང་བོད་ཁུལ་གྱི་འཕེལ་
རྒྱས་ ལྷག་པར་རྒྱེ་ཁམས་ཁོར་ཡུག་སྤྱང་སྦྱོབ་ཐད་ཁ་
ཡོད་ལག་ཡོད་ཀྱི་ལས་དོན་མང་པོ་བསྐྱབས་ཡོད་ལ། རིག་
གཞུང་ཞིབ་འཇུག་གི་ཐད་རྒྱུ་ལྷན་པོར་ལྷན་པོར་འབྲེལ་
ཐོབ་ཡོད། ཐེངས་འདིར་ཁྱེད་ཀྱིས་གསེར་ལས་ལྷག་པའི་
རྒྱས་ཆོད་སྤྱད་ནས་བཅར་འདྲི་དང་ལེན་གནང་བ་ནི་ད་
ཆོའི་གཟི་བརྒྱུད་རེད། ཐོག་མར་ཁྱེད་ཀྱིས་རང་ཉིད་འཆར་
ཡོངས་བྱང་བའི་བརྒྱུད་རིམ་དོ་སྤྱད་དང་། རྒྱུ་ཅི་ཞིག་
གིས་མཆོ་བོད་མཐོ་སྒང་གི་སྐྱེ་ཁམས་སྤྱང་སྦྱོབ་ལ་དོ་སྤྱད་
འབྱུང་དུ་བཅུག་པའི་སྐོར་གསུང་རོགས་ཞུ།

སྤྱོད་ཆོག་སྤྱང་སྦྱོབ་རྩི་རྒྱུ། 1948ལོར་ད་རང་བོད་རིགས་
འབྲོག་ཁྱིམ་ཞིག་ཏུ་སྐྱེས། བོད་རིགས་ནི་འབྲོག་པ་དང་རོང་
པ། ཁོར་ཁྱིམ་པ། དགོན་པའི་དགོ་འདུན་པ་བཅས་ཀྱིས་གྲུབ་
ཡོད། བཅིངས་འགོ་སྟོན་ལ་མ་ཕུལ་སྤྱང་(1903-1975)
གིས་མཆོ་སྟོན་ལ་དབང་སྒྱུར་བྱེད་སྐབས་འབྲོག་པ་ནམས་

ལྷ་སྐོར་ཅི་བཞིན་ཡོད། བོད་རིག་པར་ཞིབ་འཇུག་གནང་
མཁན་ཀུན་གྱིས་ཤེས་གསལ་ལྟར། ཆིང་རྒྱལ་རབས་ནས་
བཟུང་“ཅང་” (藏) ཞེས་པའི་མིང་འདི་གཞིན་སྤྱད་གདལ་བྱུང་
བ་དང་། དེའི་ཡར་སྔོན་རྩ་“ཐུ་ཚོད་” (吐蕃) ཅེས་འབོད་ཀྱིན་
ཡོད་ཅིང་། རུབ་བྱང་གི་བོད་རིགས་ལ་“ཞི་ཐུན་” (西番) ཞེས་
འབོད། ལོ་རྒྱུས་སུ་རུབ་བྱང་གི་བོད་རིགས་ནམས་ཁག་
གསུམ་རྩ་དབྱེ་བ་སྟེ། དེ་ལས་སྒོར་ཞིག་གིས་རྩ་རྩུ་དེད་ནས་
གནས་སྤོའི་འཚོ་བ་སྐྱེལ་བཞིན་ཡོད་པ་དང་བྱིས་ཐོ་མེད་
ཅིང་སྤྱི་གཞུང་ལ་ཁུལ་ཡང་འཇལ་བཞིན་མེད་པས་དེར་
ཡེ་ཐུན་ (野番) ཞེས་འབོད་ཀྱིན་ཡོད། ཁ་གཅིག་ཞིང་ལས་
ཐོན་སྐྱེད་ལ་གཞུང་ཞིང་གཞིས་ཆགས་ནས་འཚོ་བ་སྐྱེལ་བ་
དང་སྤྱི་གཞུང་ལ་དབུ་ཁུལ་འཇལ་བར་མ་ཟད་བྱིས་ཐོ་
ཡང་ཡོད་པས་རྩུ་ཐུན་ (熟番) ཞེས་འབོད་ཀྱིན་ཡོད། ད་
རྩུང་མཚོ་སྔོན་གྱི་ཅོང་ཁ་དང་རྩོད་སྒྲོན་གྱི་བོད་རིགས་
ནམས་ལ་ཅ་ཞི་ཐུན་ (家西番) ཞེས་འབོད་ཚུལ་ཞིག་ཀྱང་ཡོད།^①

① འདིར་ཡེ་ཐུན་དང་རྩུ་ཐུན། ཅ་ཞི་ཐུན་ཞེས་པ་ནི་མ་ཡིག་“野番、熟番、家西番”ཀྱི་སྐྱུ་རྒྱུར་ཡིན། རྒྱུ་ལྡན་སྤྱི་དབྱེད་མེ་ལོང་སྐོར་གསུ་
རྒྱུ་རིགས་ལ་“生羌”དང་“熟羌”ཞེས་རིགས་གཉིས་སུ་དབྱེ་བ་ལྟར། ཉེ་
རབས་ཀྱི་མཚོ་སྔོན་གཅིན་ས་གནས་ལོ་རྒྱུས་དང་དམངས་ཁྲིད་རྩ་
ཡང་རུབ་བྱང་གི་བོད་པ་ལ། “野番、熟番、家西番”ཟེར་བའི་འབོད་
སྐད་ཤིག་ཡོད་པར། རྒྱལ་ས་ལས་གཉེར་མཁན་འབྲོག་པར་“野番”ཞེས་
དང་ཞིང་ལས་གཉེར་མཁན་ཞིང་པར་“熟番”ཞེས་དང་། ཡང་སྐབས་
དེའི་ས་གནས་སྤྱི་གཞུང་གི་མངའ་འོག་རྩ་རྩུ་ཐོད་པའི་བོད་རིགས་
ཚོ་པར་“野番”དང་། རྩུད་པའི་བོད་རིགས་ཚོ་པར་“熟番”ཞེས་བསྒྲུར་
བ་དང་། ཡང་གཤིས་ཀ་དང་འཚོ་བ་སྐྱེལ་སྐྱངས་ཀྱི་ཆ་ནས་ཁྲིད་ལ་
ཤོར་ཅིང་རྒྱུ་མོའི་རིགས་ལ་“野番”ཞེས་དང་དཔལ་ཡོན་དང་ཤེས་
རིག་གི་སྒྲིགས་སུ་སྟེག་པ་ལ་“熟番”ཞེས་ཀྱང་བསྒྲུར་ཡོད། ཡང་འཚོ་
གནས་ཁོར་ཡུག་གི་ཆ་ནས་རི་མཐོ་ལྷང་གཟར་རྩ་འཚོ་ཞིང་རྒྱ་རིགས་
དང་ཁ་ཐག་རིང་བར་“野番”དང་། ས་བབ་དམའ་ལ་ཞིང་ལས་ཁོར་
ཡུག་རྩ་འཚོ་ཞིང་རྒྱ་རིགས་ཀྱི་མི་སྡེ་དང་ཁ་ཐག་ཉེ་བར་“熟番”ཞེས་
ཀྱང་བསྒྲུར་ཡོད། “家西番” ཞེས་པ་ཡང་བོད་རིགས་ཚོ་པའི་ཁྲིད་རྩ་
ཁོངས་ཀྱི་ཆ་ནས་རྒྱ་རིགས་དང་འདྲེས་སྤྱོད་བྱས་ཡོད་པ་དང་། སྐད་
དང་འཚོ་བ། ཞོམས་སྤོའ་སྐོར་གྱི་རིགས་དང་པལ་ཆེར་འདྲ་བ་ལ་
ཟེར་བས། དམངས་ཁྲིད་ཀྱི་སྐད་ཆ་ལྟར་ན། རྒྱ་མ་བོད་དམ་རྒྱ་མ་རོང་
ཞེས་ཀྱང་བསྒྲུར་ཡོད། ཡིན་ན་ཡང་ད་ལྟ་འདི་དག་ལ་གཅིག་ཀྱང་གི་
སྐྱུར་སྐྱངས་གཏན་ཆགས་པ་ཞིག་བྱུང་མེད་པས། འདིར་སྐབས་བབ་ཀྱི་
བརྗོད་བྱའི་དོན་དང་མི་འགལ་བའི་ཕྱིར་སྐྱུར་བྱས་པ་ཡིན།

ཁོང་ཚོ་རྒྱ་རིགས་ས་ཁུལ་དང་ཐག་ཉེ་བ་དང་པན་ཚུན་
བར་གྱི་འབྲེལ་འདྲིས་ཀྱང་མང་བས་པལ་ཆེ་བས་རྒྱ་སྐད་
བཤད་ཤེས། འབོད་སྐད་ས་དེ་དག་ཆང་མ་ནི་རྒྱ་ཚོགས་
རྒྱུང་པར་མི་རིགས་གཞན་ལ་མཐོང་རྒྱུད་པའི་སྐབས་
ཀྱི་བཤད་ཚུལ་ཡིན་པ་སྟོན་ཅི་དགོས། ཀྱང་གོ་གསར་པའི་
ཏང་དང་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱིས་མི་རིགས་འདྲ་མཉམ་གྱི་སྤྱི་
རྒྱུས་གསར་པ་ལག་བསྟར་བྱས་རྗེས་འབོད་སྐད་ས་དེ་དག་
ཡངས་སུ་མི་སྦྱོད་པར་གྱུར།

ང་ནི་འབྲོག་ཁྱིམ་ཞིག་རྩ་སྐྱེས་པ་ཡིན། རྒྱ་ཚོགས་
རྒྱུང་པར་བོད་ཁུལ་རྩ་དེར་རབས་ཀྱི་སློབ་གྲྭ་ཉ་ཅང་
ཏུང་ཞིང་དགོན་པའི་ནང་རྩ་དགའ་ཚོས་ལུགས་རིག་
གནས་ཀྱི་སློབ་གསོ་སྟེལ་བཞིན་ཡོད། རྒྱལ་ཁབ་དབུ་
བརྒྱུས་མ་ཐག་ཀྱང་གནས་བབ་དེ་འདྲ་འདུག 1955ལོ་
ནས་1957ལོའི་བར་ངས་དགོན་སྡེར་བོད་ཡིག་སློབ་སྦྱོར་
བྱས་པ་དང་ཕྱིས་སུ་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱིས་བོད་ཁུལ་རྩ་དེར་
རབས་ཀྱི་སློབ་གྲྭ་བཅུགས་པས། 1958ལོར་ཁོ་བོ་རང་བྱིས་
དང་བྲལ་ཉེ་དེར་རབས་ཀྱི་སློབ་གྲྭར་ཞུགས། ང་ལ་གཅིན་
གཅུང་བརྟན་ཡོད་པ་ལས་གཞན་རྩུག་ལ་སློབ་གསོ་སྦྱོར་
བའི་གོ་སྐབས་མ་བྱུང་བས་ད་ལྟ་སྡེར་བཞིན་འབྲོག་ལས་
གཉེར་བཞིན་ཡོད། ང་རང་རྒྱུད་རྒྱུས་ནས་ཨ་ཞང་གི་བྱིས་
རྩ་བཅོལ་བ་དང་ཁོང་གིས་རྒྱུང་མཁར་རྩ་ལས་ཀ་བྱེད་
ཀྱིན་ཡོད་པས་སློབ་གྲྭར་འགྲོ་བའི་སྐལ་བ་བྱུང་། བྱ་བའི་
ལས་རྒྱུད་ཀྱི་ཞུགས་རྗེས། མི་ལ་ལས་ང་ལ་བྱིད་རང་ད་
ལྟ་ཞིང་ཆེན་རིམ་པའི་ལས་བྱེད་པ་ཡིན་པས་པ་མ་དང་
ནང་མི་གྲོང་བྱིར་རྩ་མི་སློབ་པའི་རྒྱ་མཚན་ཅི་ཡིན་ཞེས་
དྲིས་སྦྱོང་། ངས་ཀྱང་སྔོན་ཆད་དོན་འདི་བྱིས་མི་དང་
གྲོས་སྡེར་བྱས་སྦྱོང་། འོན་ཀྱང་ཁོ་ཚོ་ཆང་མ་འཐད་པ་མི་
འདུག ངའི་ཨ་ཞང་ཡང་ལས་འཁྲུང་ངལ་གསོ་བྱས་རྗེས་
གྲོང་བྱིར་རྩ་འདུག་མ་འདོད་པར་ཕྱིར་པ་ཡུལ་རྩ་ལྟག་

ནས་ཨ་མར་བདག་སྦྱང་བྱས། ཁོང་ཚོ་མི་རབས་ནས་མི་
རབས་བར་སྐྱ་ཐང་དུ་འཚོ་བ་སྦྱིལ་བས་གནས་གཞན་
དུ་འགོ་འདྲོད་མི་འདུག ཡང་གཅིག་བཤད་ན་ང་རང་
ཡང་རང་ཉིད་འཚར་ལོངས་བྱུང་ཞིང་དྲིན་གྱིས་བསྐྱེདས་
པའི་ས་ཆ་དེར་ཞེན་ཆགས་དང་དགའ་ཞེན་གྱིས་ཁེངས་
ཡོད། མི་གཞན་གྱིས་ང་ལ། “སློབ་བཟུང་། བྱིད་ཀྱི་བྱིས་པེ་
ཅིན་དུ་ཡོད་དམ”ཞེས་འདྲི་ཐེངས་རེར། ངས་རྒྱན་དུ་ཁོ་
ཚོར། པེ་ཅིན་དུ་ང་ལ་སྡོད་ས་ཡོད་མོད། འོན་ཀྱང་ངའི་
བྱིས་དེ་དུ་མེད་ལ། ལན་གྲོའུ་དང་ཆབ་ཆ། སུན་ཏེ་རྫོང་
མཁར་(ངས་སྡོན་ཆད་ལས་ཀ་དང་འཚོ་བ་སྦྱིལ་སྤྱང་སའི་
ས་ཆ)དུ་འང་མེད་ཅེས་ལན་བཏབ་པ་ཡིན། ངའི་བྱིས་ནི་
མཚོ་སྡོན་ཞིང་ཆེན་མཚོ་སྡོན་ཁུལ་སུན་ཏེ་རྫོང་ཐང་མགོ་
ཤོང་རྒྱལ་དུ་ཡོད། དེ་དུ་ངའི་ཉེ་ཁག་འཕེ་སའི་སྤྱོད་ནག་
ཡོད། ད་ལྟ་སྤྱོད་ནག་མང་པོ་མེད་ཀྱང་དེ་ཆང་གི་སྤྱོད་ནག་
ལ་ངའི་གཙུང་པོས་ད་དུང་བདག་སྦྱང་བྱས་ཡོད། ད་
སྐབས་ཁོ་ཚོར་སྡོད་སའི་ཁང་པ་ཡོད་པ་སྤྱོད་མ་དགོས་
མོད། སྤྱོད་ནག་ནི་མེས་པོས་ང་ཚོར་བཞག་པའི་རྒྱ་ཁྲོར་
དང་བྱིས་རྒྱུད་ཁྲོར་བྱ་ཉག་ཅིག་ཡིན་པས། དབྱར་ཁ་
སྤེལས་ཐེངས་རེར་ཁོ་ཚོས་ད་དུང་སྤྱོད་ནག་ལུབ་སྟེ་ཉི་མར་
ལྡེ་བ་དང་། ཆར་པས་བརྒྱན་པ། དུད་པ་བརྟག་པ་སོགས་
བྱས་ཏེ་འདུག་བཟུང་བ་སོགས་སྡོན་འགོག་བྱེད་གིན་
ཡོད། ངས་རྒྱན་དུ་སྤྱོད་ནག་དེ་དང་སྤྱོད་ནག་ལུབ་པའི་ས་ཆ་
དེ་ནི་ངའི་བྱིས་ཡིན་ཞེས་བཤད་གིན་ཡོད།

ངས་སྐྱེ་ཁམས་ཁོར་ཡུག་སྤྱང་སྦྱོང་གི་ཞིབ་འཇུག་
བྱས་ནས་ལོ་ངོ་བཞི་བརྒྱ་ལྷེད་འདུག རུས་རབས་གོང་
མའི་ལོ་རབས་80པའི་སྐབས་སུ་རྒྱལ་ཁབ་གྱིས་ཀྱང་ཁོར་
ཡུག་སྤྱང་སྦྱོང་བྱ་དགོས་ཞེས་བཏོན་ཡོད་མོད། འོན་
ཀྱང་སྐབས་དེར་ཀྱང་གོའི་སྤྱོད་པ་ཡོངས་ཀྱི་དཔལ་འབྱོར་
འཕེལ་རྒྱས་ཀྱི་རྒྱ་ཆད་ཅུང་དམའ་བ་དང་། ས་གནས་ཀྱི་

དངོས་ཡོད་བྱ་བའི་ཁོང་ཁོར་ཡུག་སྤྱང་སྦྱོང་བྱ་རྒྱ་དེ་ད་
དུང་ཆེས་གནད་འགག་དུ་འཛིན་སྟབས་ཀྱི་མི་འདུག ངས་
རང་ཉིད་ཀྱི་སྦྱང་བ་དངོས་བརྒྱུད་པ་དང་། ལྷག་པར་དུ་
པ་ཡུལ་གྱི་ཁོར་ཡུག་ལ་འཇུག་ལྷག་ཆེན་པོ་བྱུང་བ་བརྒྱུད་
དེ་ཁོར་ཡུག་སྤྱང་སྦྱོང་གི་གལ་ཆེའི་རང་བཞིན་ལ་ངོས་
འཛིན་ཐོབ་བྱུང་། ངའི་པ་ཡུལ་གྱི་སྐྱ་ཐང་དེའི་མིང་ལ་
འབའ་ཡུལ་སྐྱ་ཐང་ཟེར་ལ་ཤིན་དུ་མཆོས་སྤྱག་ལྷན་པ་
ཞིག་ཡིན། སྡོན་ཆད་དབྱར་དུས་སུ་སྐྱ་ཐང་གི་གང་སར་
ན་འདམ་གྱིས་བཟུང་ཡོད་པས་བྱིས་པ་ན་འདམ་ནང་
ཅེད་མོ་ཅེ་བར་འགོ་དུས་གཟབ་གཟབ་མ་བྱས་ཆོ་ནང་དུ་
འབྱིང་བའི་ཉེན་ཁ་ཡོད། དལུན་དུས་དལུན་སར་སྡོད་
པ་དང་དེ་གར་སྐྱ་ཉག་རིང་ལ་རྫོང་མཐུག་པོར་སྦྱིས་ཡོད་
པས་ཀན་པ་དག་གིས་བྱིས་པ་ན་མས་སྐྱ་གསེང་དུ་སོང་
ཆོ་བོར་འགོ་བར་སེམས་ཁུལ་བྱེད་བཞིན་ཡོད། སྐབས་
དེ་དུས་ངའི་པ་ཡུལ་གྱི་སྐྱ་ཐང་ནས་རི་བོ་ཞིག་བཀལ་ཆོ་
ལྷང་སྤྱག་སྤྱག་གི་གདོད་མའི་ནགས་ཆལ་ཞིག་ཡོད། དེར་
སྤྱང་གི་ཡང་ཤིན་དུ་མང་པོ་ཡོད། ང་རང་མགོ་ལོག་ཁུལ་
ཤོང་དུ་སྤྱོད་འབྱིང་འབྱིས་སྐབས་འཚོ་བར་དཀའ་ཆོགས་
ཏེ་ཅང་ཆེ་བས་སྤྱོད་མ་མང་པོ་ཞིག་ཉལ་ཁང་གཅིག་
དུ་འཚང་ཁ་བརྒྱབ་ནས་ཉལ་ཡོད་ཅིང་། སྡོ་དང་སྡེའུ་
ཁུང་ཡང་མེད་པ་དང་དགོང་མོར་གནམ་གཤིས་ཤིན་དུ་
འཁྱག་ལན་རེར་སྤྱང་གི་ཡང་ནང་དུ་ཡོང་ནས་ང་ཚོ་དང་
མཉམ་དུ་ཉལ་གིན་ཡོད། དེ་ལས་སྤྱང་གི་ཞིག་རྒྱན་དུ་སྡོ་
ཁར་ཉལ་ལ། ཐེངས་ཤིག་སྤྱོད་ཤོགས་ཤིག་གི་འགམ་དུ་
ཡོང་ནས་ཉལ། ང་ཚོས་སྤྱང་གི་དེ་བདའ་བར་ཚོམ་དུས་
ཁོས་བདའ་མི་དགོས། སྤྱང་གིའི་ལུས་ན་དྲོད་འདུག་ཟེར།

1958ལོར་གཞི་རྒྱ་ཆེན་པོས་སྐྱ་ཐང་གསར་སྤྱོད་
བྱེད་འགོ་རྒྱགས། དེ་དུས་ངས་འདུད་འཐེན་འཁོར་
ལོས་ཞིང་ཚོ་འདེབས་བྱེད་པ་ཐེངས་དང་པོར་མཐོང་བ་

ཡིན། འདི་སྐད་དོར་དེ་ནི་གིན་ཏུ་ངོ་མཚར་ལྡན་པ་ཞིག་
རེད། མི་མེར་ཚོས་དེ་ལ་“ལྷགས་སྒྲུང”ཞེས་འཕྲོད་པ་དང་
ཚང་མ་བཟུ་ཏུ་འགོ་བཞུགས་འདུག སྐབས་དེར་མ་ཆུའི་
འབབ་རྒྱུ་གི་ས་ཆ་གཙོ་བོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་
བདེ་བའི་ཆེད་ཏུ་ཉེ་འདབས་ཀྱི་གདོད་མའི་ནགས་ཚལ་
ཏུ་ལམ་བཅད་ནས་ཚར། 1959ལོར་ང་རང་རྒྱུ་མཁར་
ཏུ་སློབ་གྲུང་བསྐྱོད་ཅིང་1968ལོར་འབྲིང་རིམ་ཆེད་ལས་
སློབ་གྲུ་ནས་སློབ་མཐར་ཕྱིན། བྱིས་ཚང་གི་གྲལ་རིམ་
ཡག་པོ་མེད་པའི་རྒྱུ་ལྷན་སྐྱེས་སྤྱིར་པ་ཡུལ་ཏུ་ངལ་ཚོལ་ལ་
མངགས་བྱུང་། སྐབས་དེར་པ་ཡུལ་གྱི་ཁོར་ཡུག་ཐད་
དེ་འཁྱུར་ནས་རྒྱ་ཐང་ཞིང་རར་གྱུར་ཅིང་གདོད་མའི་
ནགས་ཚལ་ཉམས་པ་དང་རྒྱ་པོ་ཡང་སྐམ་འདུག ཡིན་
ན་ཡང་དེད་ཚང་གི་སློ་མཁུན་གྱི་རྒྱ་ནག་ཅེས་པའི་རྒྱ་པོ་
དེ་བཞུར་རྒྱུ་ཆད་མེད་པར་མ་ཟད་རང་འཐག་འཐག་
ཐུབ། དེ་ཏུས་རང་འཐག་ཁང་སྤྱང་མཁན་ནི་ཏུས་ལཱ་
ཅན་གྱི་རྒྱ་རིགས་བཞེས་པོ་ཞིག་རྟེ། ཚང་མས་ཁོ་ལ་“ཨ་ཁུ་
ལཱ་”ཞེས་འཕྲོད། ངས་ཟླ་གཉིས་ལྷག་ལ་ཁོ་དང་མཉམ་
ཏུ་རང་འཐག་དེ་བསྐྱངས། ལོ་3ཀྱི་རྒྱུ་ཁུ་ལ་ལས་ཀ་
བཞོད་རྒྱུ་བྱས་ཏེ་སྐར་ཡང་པ་ཡུལ་དང་འབྲལ་དགོས་
བྱུང་། དེ་ནས་བཟུང་པ་ཡུལ་དང་གྲུ་ཏེ་ཐག་རིང་ཏུ་
ཕྱིན། 1978ལོར་ཕྱིར་པ་ཡུལ་ཏུ་ལོག་རྒྱུ་སྐར་ཡང་རྒྱ་
འཐག་དེར་བཟུ་ཏུ་འགོ་འདྲོད་བྱུང་། སྐབས་དེར་ནང་
མིས་ང་ལ་རྒྱ་ནག་གི་རྒྱ་སྐམ་པ་དང་རྒྱ་འཐག་ཁང་ཡང་
ཞིག་རལ་ཏུ་སོང་ཡོད་ཟེར། ང་རང་སྐར་གནས་སུ་སོང་
རྟེ་ཡུན་རིང་བཅའ་ཏུས། རྒྱ་འཐག་གི་བཟར་གཉིས་
ཁོར་རྒྱུང་དང་རྒྱ་གཞི་ཏུ་ངོས་ཕྱེད་ཀ་ས་འོག་ལ་ཤོར་
འདུག འདི་ནི་ལོ་3འི་ལྷོ་རིང་གི་དའི་པ་ཡུལ་གྱི་རང་བྱུང་
ཁོར་ཡུག་གི་འཁྱུར་ལྷོག་རེད།

ཕྱིས་སུ་ང་རང་པེ་ཅིན་ཏུ་བསྐྱོད་པ་དང་ལས་ཀའི་

གོ་སྐབས་དང་བསྐྱུན་ནས་ཀྱང་གོ་ལོ་ས་ཁོངས་ཚང་མར་
བསྐྱོད། འཛམ་གླིང་གི་རྒྱལ་ཁབ་དང་ས་ཁུལ་བརྒྱ་ལྷག་
ཏུ་བསྐྱོད་པས་མཐོང་རྒྱ་ཆེ་ཏུ་ཕྱིན་ལ། རང་གི་པ་ཡུལ་གྱི་
ལོ་འདི་དག་རིང་གི་ཁོར་ཡུག་འཕོ་འཁྱུར་ལ་ངོས་འཛིན་
གཏིང་ཟབ་བྱུང་། མཚོ་བོད་མཐོ་སྐང་གི་རྒྱུ་ཁམས་ཁོར་
ཡུག་སྤྱང་སྐྱོབ་བྱ་རྒྱུ་དེ་ནི་ཀྱང་གོ་དང་ཐ་ན་འཛམ་གླིང་
ཤིང་པོར་དོན་སྤྱིར་གལ་ཆེན་ལྡན། 1989ལོར་ང་རང་ཅི་
ལིན་སློབ་ཆེན་ཏུ་སོང་ནས་རྒྱལ་དམངས་དཔལ་འབྱོར་
འཆར་འགོད་དང་དོ་དམ་ཆེད་ལས་ཀྱི་ཞིབ་འཇུག་སློབ་
མའི་སློབ་ཚན་སྦྱངས། སྐབས་དེར་མཚུབ་རྩོན་དགོས་པ་
ཀྱིས་ངའི་ལས་ཀའི་ཉམས་སྦྱང་གཞིར་བཟུང་ནས་ང་ལ་
གཞི་རིམ་གྱི་གནད་དོན་བྱེ་བྲག་པར་ཞིབ་འཇུག་བྱ་རྒྱུ་
སྒོས་གཞི་བཏོན་པར་བརྟེན། ངས་རབ་འབྲམས་པའི་
མཐར་ཕྱིན་དཔྱད་ཚོམ་གྱི་ཁ་བྱང་ཏུ་《མཚོ་བོད་མཐོ་སྐང་
གི་ཁོར་ཡུག་དང་འཕེལ་རྒྱས་》གཏན་འཁེལ་བྱས། དེ་ནི་
ང་རང་མཚོ་བོད་མཐོ་སྐང་གི་རྒྱུ་ཁམས་ཁོར་ཡུག་ཞིབ་
འཇུག་གི་ལམ་ཏུ་དངོས་སུ་བསྐྱོད་པར་བཅིས་ཚོག

ལི་ཁེན་ཟེར། 1993ལོར་བྱིད་རང་གྲུང་གོ་ལོ་བོད་
རིག་པ་ཞིབ་འཇུག་རྟེ་གནས་སུ་ཕྱག་ལས་གནང་བར་
ཐེབས་རྒྱུ་། 《མཚོ་བོད་མཐོ་སྐང་གི་ཁོར་ཡུག་དང་
འཕེལ་རྒྱས་》ཞེས་པའི་ཞིབ་འཇུག་གི་ལས་གཞི་གཙོ་
སྤྱོད་གནད་འདུག སྐབས་དེར་སློ་མཁུན་ཏེང་ཞོ་མིང་
གིས་“སློ་སྐྱོགས་བཀའ་མོལ་”གནང་རྒྱུ་། ཀྱང་གོ་ལོ་བཅོས་
བསྐྱར་སློ་འབྲེད་ཏུས་རིམ་གསར་པ་ཞིག་ཏུ་སྤྱོད་ཏེ་
སྐྱོགས་ཡོངས་ནས་ཕྱི་སྐྱོགས་སློ་འབྲེད་དང་དཔལ་འབྱོར་
འཇུགས་སྐྱུན་ལ་ཁ་སྐྱོགས་ནས། ཁོར་ཡུག་སྤྱང་སྐྱོབ་བྱ་
རྒྱུ་དེ་ད་ཏུང་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་སྤྱི་ཚུལ་གཙོ་གནད་ཅིག་ཏུ་
བཟུང་མེད་པས། བྱིད་ཀྱིས་རྒྱུ་ག་འདྲ་ཞིག་ལ་བརྟེན་
ནས་བོད་འཕེལ་ས་ཁུལ་གྱི་ཁོར་ཡུག་སྤྱང་སྐྱོབ་ཀྱི་གལ་

ཆའི་རང་བཞིན་ལ་དོ་སྤྲང་བྱུང་ཤྱེ། མཆོ་བོད་མཐོ་སྒང་གི་སྒྲེ་ཁམས་ཁོར་ཡུག་སྤྲང་སྒྲོབ་བྱ་རྒྱ་དེ་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་འཐབ་རྩས་སུ་མཐོར་འདེགས་གཏོང་དགོས་ཞེས་བཏོན་པ་ཡིན་ནམ།

ཆོ་བཟང་རྩན་བྱུང་རྒྱུ་རྒྱུ། རྒྱལ་རབས་སྔོན་མའི་ལོ་རབས་90པར་ང་ཆོའི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱིས་ད་རུང་དཔལ་འབྱོར་འཇུགས་སྒྲུན་ཏེ་བར་བྱས་ཏེ་འཕེལ་རྒྱས་ཀྱི་ཐུར་ཚད་ནན་བཤད་བྱེད་པ་དེ་ནི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་གནས་བབ་ཀྱིས་གཏན་འཁེལ་བྱས་པ་ཞིག་རེད། སྐབས་དེར་ང་ཆོའི་སྔོན་སྐྱོད་རྩས་ཤུགས་ཀྱི་འཕེལ་རྒྱས་ཚུ་ཚད་ད་རུང་ཞན་པས་གང་མགྲོགས་ངང་མི་དམངས་ཀྱི་འཚོ་བའི་རྒྱ་ཚད་ཀྱི་དགོས་མཁོ་མཐོ་རུ་གཏོང་རྒྱ་ཁ་ཆ་དགོས་གཏུག་རུ་བྱུང་ཡོད། དེ་རྒྱལ་ཆུ་བཟང་ཐུར་སྒྲེལ་”(好水快流)ཞེས་བཏོན་པ་དེ་ནི་རྒྱལ་རབས་དེའི་ཀྱང་གོའི་དཔལ་འབྱོར་འཕེལ་རྒྱས་འཐབ་རྩས་ཀྱི་འཕོ་འགྱུར་ཁྱད་ཆོས་ཚུར་སྤང་བྱས་པ་ཞིག་རེད། འོན་ཀྱང་ངས་རྒྱལ་ཡུན་རིང་པོར་གཞི་རིམ་རྒྱ་ལས་ཀྱི་བྱས་པ་དང་བོད་འབྲེལ་ས་ཁུལ་ལ་རྒྱས་ཆེ་བས་མཆོ་བོད་མཐོ་སྒང་གི་ལོ་དེ་དག་རིང་གི་འགྱུར་ལྡོག་ཏུ་ཅང་མགྲོགས་པ་དང་སྒྲེ་ཁམས་ཞན་འགྱུར་ཆབས་ཆེ་བས་སྤང་རྒྱུ་བྱེད་མི་རུང་བ་ཉོགས། ང་རང་འབྲེལ་ཡོད་ཞེ་ཁག་མང་པོར་ཕྱིན་ཅིང་ཀྱང་གོ་ཆན་རིག་སྤྲིང་གི་ཆེད་མཁས་པའི་རྒྱུ་སྒྲུར་སྒྲོབ་སྒྲོབ་མཆོ་བོད་མཐོ་སྒང་གི་ཁོར་ཡུག་དང་འཕེལ་རྒྱས་ཞེས་པའི་ཞིབ་འཇུག་ལས་གཞི་ཞིག་གཙོ་སྤྲང་བྱས། ཞིབ་འཇུག་ལས་གཞི་དེ་རྒྱལ་སྤྱང་གོ་ཆན་རིག་སྤྲིང་གི་གཙོ་གནད་ཞིབ་འཇུག་ལས་གཞིའི་ནང་བཅུག་ནས་རིག་གཞུང་ཞེ་ཆན་ཁག་གི་ཆེད་མཁས་པ་ཅ་འཇུགས་བྱས་ཏེ་བྱར་མི་འདྲ་བའི་སྒོ་ནས་མཆོ་བོད་མཐོ་སྒང་གི་ཁོར་ཡུག་འཕོ་འགྱུར་དང་གནས་གཤིས་འགྱུར་ལྡོག་སྒྲེ་ཁམས་སྤྲང་སྒྲོབ། གྲོལ་རྒྱུན་སྔོན་

ལས་བསྐྱར་བཅོས་སོགས་ཀྱི་བརྗོད་གཞི་བཅུ་ལྷག་ལ་ཞིབ་འཇུག་བྱས། དེའི་དམིགས་ཡུལ་ནི་སྒྲེ་ཆོགས་ཆན་རིག་དང་རང་བྱུང་ཆན་རིག་བྱུང་འབྲེལ་གྱིས་མཆོ་བོད་མཐོ་སྒང་གི་སྒྲེ་ཁམས་ཁོར་ཡུག་རྒྱུ་ཞེ་ཁགས་སུ་གཏོང་བ་དང་སྒྲེ་ཆོགས་རྒྱུན་མཐུང་འཕེལ་རྒྱས་འགོ་རྒྱ་མཐོན་འགྱུར་ཡོང་ཆེད་རེད།

ལས་གཞི་འདི་བརྒྱུད་དེ་ང་རང་ཉིད་ཀྱི་ཤེས་རྟོགས་ཀྱང་མཐོར་འདེགས་བྱུང་། སྔོན་ཆད་མཐོ་སྒང་ནས་མཐོ་སྒང་སྤྲངས་ཏེ་འཕེལ་རྒྱས་དང་སྤྲང་སྒྲོབ་ནི་འགྲོ་ལུགས་ཙམ་རུ་སྒྲུལ་པས། མཆོ་བོད་མཐོ་སྒང་གིས་ཀྱང་གོ་ཤིང་པོ་དང་ཐ་ན་འཛམ་སྤྲིང་ལ་སྔོན་པའི་དོན་ལྷིང་སྤྲང་སྤྲང་མེད་རུ་བཞག་པ་རེད། ངས་མཆོ་བོད་མཐོ་སྒང་ནི་“འབྱུང་ཁུངས་ལྡ”ཡིན་པའི་ལྷ་བ་བཏོན་པ་ཡིན།^① དེ་ལས་འབྱུང་ཁུངས་དང་པོ་ནི་གྲང་ངར་གྱི་འབྱུང་ཁུངས་”ཏེ། མཆོ་བོད་མཐོ་སྒང་ནི་སྟོ་སྟོ་དང་བྱང་སྟོ་སྟོ་ལའི་སའི་གོ་ལའི་རིམ་པ་གསུམ་པ་ཡིན། མཆོ་བོད་མཐོ་སྒང་གི་མཆོ་འཕགས་མཐོ་ཆད་ཆ་སྟོམས་སྤྱི་4500ཡས་མས་དང་ལོ་རེའི་ཆ་སྟོམས་དྲོད་ཆད0℃ལས་དམའ་བའི་རྒྱ་ཁྱོན་གྱིས་མཆོ་བོད་མཐོ་སྒང་གི་སྤྱི་ཀ་ཡན་བཟུང་ཡོད། ཟླ་བ་དང་པོར་ས་ཆ་མང་

① “འབྱུང་ཁུངས་ལྡ”དང་“ཨེ་ཤ་ཡའི་རྒྱ་མཐོང་”ནི་ཁོར་གི་མཆོ་བོད་མཐོ་སྒང་ཞིབ་འཇུག་གི་ལྷ་བ་གལ་ཆེན་ཞིག་ཤྱེ། དེ་ལས་འབྱུང་ཁུངས་ལྡའི་སྟོར་ལ2008ལོར་《མདོ་དབྱས་མཐོ་སྒང་ནི་འབྱུང་ཁུངས་ལྡ”ཡིན་ཞེས་པའི་དབྱེད་ཚོམ་སྒྲེལ་ཅིང་། དཔལ་མཆོག་རྒྱུ་རྒྱུ་ཀྱིས་བོད་ཡིག་རྒྱ་བརྒྱུར་ནས་2023ལོའི་《རྒྱུ་རྒྱུ》(མཆོ་སྔོན་སྤྱན་ཏེ་རྒྱུ་མི་རིགས་སྤྱང་ཡིག་བྱ་བའི་གཞུང་ལས་ཁང་གི་ལོ་དེ་བཞི་ལྷིང་སྟོལ་ཡོད། གཞན་ཡང་ཁོར་གིས་མཆོ་བོད་མཐོ་སྒང་ནི་ཀྱང་གོ་ཙམ་མ་ཡིན་པར་ཨེ་ཤ་ཡའི་རྒྱ་མཐོང་ཡིན་པའི་ལྷ་བ་བཏོན་ཅིང་། མཆོ་བོད་མཐོ་སྒང་གི་རྒྱུ་རྒྱུ་ལ་《མདོ་ཁམས་ཡུལ་གྱི་རྒྱ་བོ་ཆེན་པོ་བཞིའི་མིང་གི་སྒོ་ནས་ཚུལ་སྤྲིང་བ》(འབྲུག་པ་རྒྱ་མཆོས་བོད་ཡིག་རྒྱ་བརྒྱུར་ནས་2021ལོའི་《མཆོ་སྔོན་སྤྱན་ཏེ་ཆོགས་ཆན་རིག》དེ་བ་དང་པོར་བཞོད་ཡོད་ཞོགས་བཙུམས་ཆོས་མང་པོ་མཐོང་ཡོད།

ཆེ་བ-10℃ལས་དཔལ་བ་དང་ཁྲ་བ་བརྟན་པ་ནི་ཆ་བ་
ཆས་ཆེ་བའི་རྩ་སྒྲིག་ཤིག་ཡིན། མཚོ་བོད་མཐོ་སྐང་
གི་སྒོ་རྒྱ་དང་བོད་བྱང་རྒྱ་ས་ཁུལ་གྱི་ཆ་སྒོ་མས་དྲོད་
ཚད་སྤྱི་བཞིན5℃ལས་མས་ལས་མེད། འབྲུང་ཁྲུང་ས་
གཉིས་པ་ནི་“ཆུའི་འབྲུང་ཁྲུང་ས”ཡིན། མཚོ་བོད་མཐོ་
སྐང་གི་ཆུའི་ཐོན་ཁྲུང་ས་བསྐྱེད་འཕེལ་གྱིས་སྤྲི་བཞི་
ལྷན་པ་རྒྱུ་ཕྱུར5463.4ཟེན་པ་དེས་རྒྱལ་ཡོངས་བསྐྱེད་
འཕེལ་གྱི་ལྷ་ཆའི་གཅིག་ལྷག་བཟུང་ཡོད། གྲུང་གོའི་
གཙང་པོ15ལས8མཚོ་བོད་མཐོ་སྐང་རྒྱ་ཡོད་པ་དང་རྒྱ་
ཁྲོན་གྱི་ལེ་གྲུ་བཞི1ཡན་ཟེན་པའི་མཚོའི་ལེ་སྤྱི་ལ་མཚོ་
བོད་མཐོ་སྐང་རྒྱ་ཡོད། འདི་གར་འབྲུག་ས་རིམ་སྤྲི་བཞི་
བཞི་ལྷན་པ་རྒྱུ་ཕྱུར4ཡོད་ལ། བསྐྱེད་ས་གྲུ་བཞི1ལྷན་
བཞི་མ་སྤྱི་9ཡོད་པ་དེ་ནི་མིང་དོན་མཚུངས་པའི་“ཆུའི་
འབྲུང་ཁྲུང་ས”ཡིན་པས་མཚོ་བོད་མཐོ་སྐང་ནི་ཞེ་ཤ་ཡའི་
རྒྱ་མཚོ་དུ་ཡིན། འབྲུང་ཁྲུང་ས་གསུམ་པ་ནི་སྤྱི་ཁམས་གྱི་
འབྲུང་ཁྲུང་ས”ཡིན། མཚོ་བོད་མཐོ་སྐང་གི་ས་བབ་མཐོ་
བ་དེས་གྲུང་གོའི་སྤྲི་བཞི་དབྱས་ཁུལ་གྱི་ད་ལྟའི་གནམ་
གཤིས་དང་རང་བྱུང་ཁོར་ཕྱག་བསྐྱེད་པ་དང་སའི་གོ་
ལ་ཕྱིལ་པོའི་སྤྱི་ཁམས་ལའང་ཤུགས་རྒྱུན་ཆེན་པོ་ཐེབས་
ཡོད་པས། འཛམ་སྐྱིད་གི་གནམ་གཤིས་སྒོ་མ་སྤྲི་བཞི་
བྱད་དང་གྲུང་གོའི་སྤྱི་ཁམས་བདེ་འཇགས་གྱི་ལྷགས་རི་
ཡིན། མཚོ་བོད་མཐོ་སྐང་ནི་སྤྱི་དངོས་སྤྱི་མང་གི་བང་
མཚོ་དུ་ཅིག་ཡིན་པས། འཛམ་སྐྱིད་རང་བྱུང་ཐེབས་ཆ་
ལྷན་ཚོགས་གྱིས་དེ་ཉིད་གོ་ལ་ཕྱིལ་པོའི་སྤྱི་དངོས་སྤྱི་མང་
རང་བཞིན་སྤྱི་སྤྱི་དམིགས་བསལ་ས་ཁུལ་རྒྱ་གཏན་
འཁེལ་བྱས་ཡོད་ལ། སྤྱི་ཁམས་ཁོར་ཕྱག་ཆེས་ཉམས་
ཞན་གྱི་ས་ཆར་ཡང་བདམས་ཡོད། འབྲུང་ཁྲུང་ས་བཞི་
པ་ནི་ཆེ་སྒོ་གི་འབྲུང་ཁྲུང་ས”ཡིན། མཚོ་བོད་མཐོ་སྐང་
གི་གནམ་གཤིས་དང་རྒྱ་པོ། སྤྱི་དངོས་བཅས་གྱིས་མིའི་

རིགས་ཀྱི་འཚོ་གནས་སྤྱི་འཁེལ་ལ་ལུས་པ་གལ་ཆེན་ཐོན་
ཡོད་པ་ནི་སྤྲོས་མ་དགོས་པ་ཞིག་རེད། དེའི་ཁྲབ་ཁོངས་
ནི་རྒྱ་རྒྱ་དང་འབྲི་ཆུའི་འབབ་རྒྱ་ཁོ་ན་ཙམ་མ་ཡིན་
པར་ཡ་སྤྱིར་སྤྱི་མ་དང་ཡ་སྤྱིར་ཤར་སྤྱིར་ས་ཁུལ་མང་
པོར་ཡང་ཤུགས་རྒྱུན་ཐེབས་གྱིན་ཡོད། འབྲུང་ཁྲུང་ས་
ལྷ་པ་ནི་ཤེས་རིག་གི་འབྲུང་ཁྲུང་ས”ཡིན། ཤེས་རིག་ནི་
རང་བྱུང་གི་རྒྱུ་གཞིའི་ཐོན་བྱུང་བ་ཞིག་རེད། འཛམ་
སྐྱིད་གི་ཤེས་རིག་ཆེན་པོ་བཞི་གར་ཡིན་ཡང་རྒྱ་དང་མ་
འབྲེལ་བ་མེད་པ་ནི་དཔེར་ན། རྒྱ་བོ་གཉིས་འབབ་རྒྱ་
གི་གནམ་པོའི་པ་པི་ལུན་(巴比伦)གི་ཤེས་རིག་དང་། ཉི་
ལུའོ་གཙང་པོའི་(尼罗河)འབབ་རྒྱ་གི་གནམ་པོའི་ཞེ་
ཅིབ་གི་ཤེས་རིག་རྒྱ་བོ་མིན་རྒྱ་དང་རྒྱ་བོ་གར་གྱི་འབབ་
རྒྱ་གི་གནམ་པོའི་རྒྱ་གར་གི་ཤེས་རིག་འབྲི་རྒྱ་དང་རྒྱ་
ཆུའི་འབབ་རྒྱ་གི་གྲུང་གོའི་ཤེས་རིག་བཅས་པ་ལྷ་སྤྱི་
རེད། མཚོ་བོད་མཐོ་སྐང་གིས་གྲུང་གོའི་ཤེས་རིག་དང་
རྒྱ་གར་གི་ཤེས་རིག་བསྐྱེད་པར་མ་ཟད། ད་རྒྱུ་རྒྱ་
དང་རྒྱལ་མོ་རྒྱལ་ཆུའི་འབབ་རྒྱ་གི་ཞེ་ཤ་ཡ་ཤར་སྤྱིར་
རྒྱལ་ཁབ་ཁག་གི་ཤེས་རིག་བསྐྱེད་པས་ཤེས་རིག་གི་
འབྲུང་ཁྲུང་ས་ཞེས་ཚིག་ཡོད། “འབྲུང་ཁྲུང་ས་ལྷ་པ”ནི་
མཚོ་བོད་མཐོ་སྐང་གི་སྤྱི་དབྱུང་ཁོར་ཕྱག་གི་གལ་ཆའི་
འགག་ཆ་ཞིག་ཡིན་པས། ང་ཚོས་འཁེལ་རྒྱས་རི་ལྟར་
བཏང་ཡང་ས་གཞི་འདིར་སྤྱི་སྤྱི་བྱ་རྒྱུ་གཅིགས་ཆེན་
བྱ་དགོས།

ལེ་ཁྲོན་ཟེང་། 1995ལོར་བྱིད་རང་ཡང་བསྐྱར་སྤྱིད་
གཞུང་གི་འགོ་བྱིད་ལས་གནས་སུ་ལོག་སྟེ་ཀན་སུའུ་ཞིང་
ཆེན་རྒྱུ་ལས་འགན་བཞེས། རྩ་སྐབས་དེའི་རིང་བྱིད་
གྱིས་བསྐྱབས་པའི་ལས་ཀ་གར་ཞིག་གིས་མཚོ་བོད་མཐོ་
སྐང་གི་སྤྱི་ཁམས་ཁོར་ཕྱག་ཞིབ་འཇུག་དང་སྤྱི་སྤྱི་
ལས་དོན་ལ་སྤུལ་འདེད་བཏང་ངམ།

སྤྱི་བཟང་རྒྱན་བྱུང་རྗེ་རྒྱུ། ང་རང་ཀན་སུའུ་རུ་ལས་
ཀ་བྱེད་པའི་སྐབས་སུ། 2001ལོར་ལན་གྲོའུ་སློབ་ཆེན་
ཀྱི་མཁས་པ་སྒྲོར་ཞིག་གིས་རྒྱལ་སྤྱི་སྤྱི་ཁྱེད་ཁྱེད་ཀྱི་
འགོ་བྱེད་ལ་ཡི་གེ་སྤྱིངས་ནས་ཀན་སུའུ་ལྟོ་རྒྱུད་རུ་སྐྱེ་
ཁམས་དཔེ་སྟོན་ཁྱེད་ཀྱི་ཞིག་གཟུགས་རྒྱུ་འོས་འགོ་བཏོན་
པར། ཞིང་ཆེན་ནང་ཁྱེད་ཀྱི་རྒྱུ་སྒྲོར་ཡང་ཐོབ་ནས་
ཞིང་ཆེན་གྱི་གཙོ་གནད་ལས་གཞི་རུ་བཙུགས་པའི་
སྤྱི་བཟང་བཏོན། ངས་ཐོག་མཐའ་བར་གསུམ་རུ་མཚོ་
བོད་མཐོ་སྒང་གི་སྐྱེ་ཁམས་ཁོར་ཡུག་ལ་དོ་ཁྱེད་བྱེད་
ཀྱིན་ཡོད་པས། ཞིང་ཆེན་སྤྱི་གཞུང་གིས་ང་རང་ལས་
གཞི་དེའི་སྤྱི་བཟང་པར་གཏན་འབེབས་བྱས་པས་ཤིན་ཏུ་
དགའ་པོ་བྱུང་། ཀན་སུའུ་མ་ཆུ་ནི་མ་ཆུའི་འབྲུང་ཁྱེད་སྤྱི་
གལ་ཆེན་ཞིག་ཡིན་ཞིང་ཆུ་ལག་ཅུང་ཆེ་བ་30ལྷག་ཙམ་
ཡོད། འོན་ཀྱང་ལོ་རྒྱུ་མང་པོའི་རིང་ལ་ཁོར་ཡུག་ཉམས་
རྒྱུ་དུ་སྤྱི་ཆུ་ལ་ཉ་ཅང་ཆེ་བས་ཆེ་སྟེ། བརྒན་ས་ཉམས་
པ་དང་རྩ་ར་ཞེན་འཁྱུར། བཀས་ཆེན་གྱི་རྒྱ་ཁྱོན་འཁྱུར་
པ་བཅས་ཀྱི་དབང་གིས་ཆུ་བོ་མང་པོ་ཞིག་སྐྱེ། ངས་
ལན་གྲོའུ་སློབ་ཆེན་གྱི་ཆེད་མཁས་པ་ཚོ་ཆ་འཇུགས་
བྱས་ཏེ་རྒྱས་ཤུགས་གང་ཡོད་ཀྱིས་《མཚོ་བོད་མཐོ་སྒང་
གི་ཀན་སུའུ་དཔེ་ལུང་འབྱུར་སྟོན་བཅུད་དཔེ་སྟོན་ཁྱེད་ཀྱི་
ཞིབ་འཇུག》ཅེས་པའི་གྲུབ་འབྲས་ཤིག་བཏོན་ཏེ་དཔེ་
སྟོན་ཁྱེད་ཀྱི་ལྷོ་བྱེད་པའི་ཆེན་རིག་དང་མཐུན་པའི་
གཞི་འཛིན་ས་བྱས་པ་ཡིན། ང་དུང་པེ་ཅིན་རུ་ཕྱིན་
ཏེ་སྤྱི་གོ་ལྷོ་ཡོན་དང་། གྲུང་གོ་ཆེན་རིག་སྤྱི་དང་
གྲུང་གོ་བོ་སྤྱི་སྤྱི་གཉིས་ཀྱི་ཡོན་མི་རྣམས་གདན་
འདྲན་ཞུས་ནས་རྒྱ་ཞིབ་བྱེད་རུ་བཅུག་པ་དང་ཁོང་
ཚོ་བརྒྱུད་དེ་གྲུང་དབྱང་ལ་སྟན་ཞུ་ཡུལ་བ་ཡིན། ཀྱན་
ཀྱི་འབད་བཙོན་འོག་2007ལོར་རྒྱལ་ཁབ་འཕེལ་རྒྱས་ལྷན་
ལྷན་(中华人民共和国发展和改革委员会)ཀྱིས་ཀན་སུའུ་

བོད་རིགས་རང་སྤྱོད་ཁྱེད་ཀྱི་སྐྱེ་ཁམས་དཔེ་ལུང་དཔེ་
སྟོན་ཁྱེད་ཀྱི་རྣམ་གྲངས་ལ་ཚོགས་མཆན་གནང་། ལས་
གཞི་དེར་ཀན་སུའུ་མཐོ་སྒང་སྐྱེ་ཁམས་རྒྱས་པ་ཡན་ལག་
ཁྱེད་ཀྱི་དང་ཁྱེད་ལྷན་ནགས་ཞོར་ཐོན་ལས། སྤྱི་ཆེད་ས་
སྐྱེ་ཁམས་གསོ་སྟེལ། རྩེ་ཐོན་རྣམས་ལས་སྟོན། འབྲོག་
དམངས་གཏན་སྟོན་ལས་སྟོན་དང་མན་འབྲས་མོགས་
རྣམ་གྲངས་14ཚུད་ཡོད། གྲུང་དབྱང་གིས་ཕྱིན་དུལ་
སྒྲོར་རུ་སྤྱི་ལྷན་45བཏང་བ་ནི། སྐབས་དེར་ཀན་སུའུ་ཡི་
ལོ་རྒྱུས་ཐོག་གི་གཞི་ཁྱོན་ཆེ་ཤོས་ཀྱི་སྐྱེ་ཁམས་འཇུགས་
རྒྱུ་ཀྱི་ལས་གཞི་ཞིག་རེད། སྐབས་དེར་ལས་གཞི་འབྲེལ་
བའི་དབང་གིས་ཐོན་གྲུང་དབྱང་གི་ཐུའུ་ཅི་དང་པོ་གྲོའུ་
ཆང་(周强)གིས་ལོ་རབས་90པའི་རྒྱས་འགོར་ང་རང་གྲུང་
གཞིན་ཚོགས་པའི་གྲུང་དབྱང་རུ་ཡོད་སྐབས། ཏོ་ནན་
གྲོང་གྲོའུ་ཡི་མ་ཆུའི་རྩོད་རིང་ཆོམ་(河南郑州黄河碑林)རུ་
མ་ཡུམ་ཆུ་བོ་སྤྱི་བཟང་བྱེད་དགོས་པའི་རྩོད་རིང་གི་བྲིས་
ཐོང་བ་རྟོགས་ནས། ང་ལ་ཁོང་ཚོར་ཡི་གེ་སྤྱི་བཟང་བྱེད་
ཀྱི་ལྷོ་ལོ་བཏོན་བྱུང་། སྐབས་དེར་གྲུང་གཞིན་ཚོགས་
པའི་གྲུང་དབྱང་གིས་མ་ཡུམ་ཆུ་བོ་སྤྱི་བཟང་བྱེད་ཀྱི་
ཆ་འཇུགས་བྱས་ཤིང་། ངས་མ་ཡུམ་ཆུ་བོ་སྤྱི་བཟང་བྱེད་ཀྱི་
ཆོམ་ཡིག་ཅིག་བྲིས་པ་དང་གྲུང་གཞིན་ཚོགས་པའི་གྲུང་
དབྱང་གིས་ཆོམ་ཡིག་དེ་1999ལོའི་མ་ཡུམ་ཆུ་བོ་སྤྱི་བཟང་
བྱེད་ཀྱི་བྱེད་སྒོ་འདོན་ཐེངས་བཞི་པའི་གསར་འཁྱུར་གནད་
བསྐྱེད་སྤྱི་བཟང་།

མདོ་ལ་རིང་མོ་ནི་མཚོ་བོད་མཐོ་སྒང་གི་བྱང་ཤར་
རྒྱུད་རུ་ཡོད་ཅིང་། མཚོ་བོད་མཐོ་སྒང་དང་ནང་ལོག་
མཐོ་སྒང་། ས་མེར་མཐོ་སྒང་བཅས་ཀྱི་མཉམ་འདྲིས་ས་
ཁྱེད་དང་རུབ་རྒྱུད་ས་ཁྱེད་ཀྱི་ཆུའི་ཐོན་ཁྱེད་སྤྱི་གལ་ཆེན་
ཞིག་སྟེ། མ་ཆུ་དང་མཚོ་སྟོན་པོའི་ཆུ་ལག་མང་ཆེ་བ་འདི་
ནས་བྱུང་བ་རེད། མདོ་ལ་རི་བོས་རུབ་རྒྱུད་བྱེད་ཐང་གི་བྱེད་

མ་བཀག་འགོག་བྱས་པས་རང་རྒྱལ་རྒྱུ་བྱང་སྐྱེ་ཁམས་
ཀྱི་བདེ་འཇགས་ལྷགས་རི་ཡིན། ད་ལྟ་གོ་ལ་ཕྱི་ལ་པོ་དྲོད་
འཕྱར་དང་མིའི་བྱེད་སྒོ་རྩལ་ཁུ་ཕྱིན་པའི་དབང་གིས་
མདོ་ལ་རིང་མོའི་སྐྱེ་ཁམས་རེ་ཞན་དུ་འགོ་བའི་སྤང་ཚུལ་
དེས་མི་རྒྱལ་སྐོམས་ཁྲལ་གྱི་གནས་སུ་བསྐྱལ་ཡོད། ཁོ་
བོས་ཀན་སུའུ་ཅུ་ཁིང་ཆེན་གྱི་འགོ་འཛིན་གཞིན་པའི་
འགན་འཁུར་སྐབས་ཚུ་བེད་སུའུ་ཡི་དུས་དེབ་ཐོག་ཀྱུ་བ་
རྒྱུད་ཀྱི་ཆུའི་སྐྱེ་ཁམས་འཇུགས་སྐྱོད་ཞེས་པའི་ཚུལ་ཡིག་
ཅིག་སྤེལ། དེའི་དམིགས་ཡུལ་ནི་འབྲེལ་ཡོད་སྤེལ་གས་གིས་
མ་ཆུ་དང་མདོ་ལ་རིང་མོའི་རུབ་རྒྱུད་ཀྱི་སྐྱེ་ཁམས་ཁོར་
ཡུག་གི་གཙོ་གནད་ས་ཁོངས་དེ་དག་གི་ཁོར་ཡུག་སྤྱད་
སྐྱབ་ལས་དོན་ལ་སྐྱལ་འདེད་དང་མཐོང་ཆེན་བྱ་ཆེད་
ཡིན། 2011ལོའི་མི་དམངས་འཕུས་མི་ཚོགས་ཆེན་སྐབས་
བཅུ་གཅིག་པའི་གྲོས་ཚོགས་ཐེངས་བཞི་པའི་ཐོག་ ཁོ་
བོས་《མདོ་ལ་རིང་མོའི་སྐྱེ་ཁམས་སྤྱད་སྐྱོབ་དང་སྐྱོམས་
བསྐྱུས་བཅས་སྐྱོད་ལས་དོན་ལག་བསྟར་བྱས་ཏེ། རུབ་
རྒྱུད་ཀྱི་སྐྱེ་ཁམས་བདེ་འཇགས་ལྷགས་རི་སྤྱད་བརྟན་
དུ་གཏོང་བའི་གྲོས་གཞི》ཞེས་པ་བཏོན་ཏེ། འཕུས་མི་
བཅུ་ལྔ་འགའ་དང་མིང་རྟགས་མཉམ་འགྲོད་ཀྱིས་མི་
དམངས་འཕུས་ཚོགས་ལ་སྤུལ་བ་ཡིན། སྐབས་དེའི་ཚུང་
ལི་ལུ་ཅ་པའོ(温家宝)ནི་ཀན་སུའུ་ཁིང་ཆེན་གྱི་འཕུས་མི་
ཡིན་པའི་རྒྱུ་ཀྱིས་ཁོང་ཡང་ཀན་སུའུ་ཚོགས་པའི་གྲོས་
བསྐྱར་ནང་ཞུགས། ཚུང་ལི་ལུ་ཅ་པའོ་ཡིས་ང་ལ། “སྤྱོད་
བཟང་། བྱིད་ཀྱི་གྲོས་གཞི་དེ་ཉ་ཅང་ཡག་པོ་འདུག”ཅེས་
གསུངས་པ་དང་། ངས་ཚུང་ལི་ལ་མདོ་ལ་རི་བོ་ནི་ཀན་
སུའུ་དང་མཚོ་སྔོན་གྱི་འབྲེལ་མཚམས་སུ་ཡོད་པས། དེ་
ནི་ཀན་སུའུ་ཁིང་ཆེན་ཁོ་ནའི་བྱ་བ་ཞིག་མ་ཡིན་པས་ཀྱང་
དབྱང་གིས་དངོས་སུ་གྲོས་དོན་འདོན་ཆུའི་རེ་འདུན་སྟོན་
མེད་ཞུས་པར། ཚུང་ལི་ལུ་ཅ་པའོ་ཡིས་འཐད་པའི་དུ་

སྟོན་ལྡེམ་ལྡེམ་གནང་། རྗེས་སུ་མདོ་ལ་རིང་མོ་ཡང་རྒྱལ་
ཁབ་ཀྱི་རུབ་རྒྱུད་སྐྱེ་ཁམས་སྤྱད་སྐྱོབ་འཆར་འགོད་ཀྱི་སྒྲིམ་
གཞི་ཆེན་པོའི་ནང་བཅུག་བྱང་།

ཡི་ཟེན་ཟེང་། 2011ལོར་བྱིད་རང་ཀན་སུའུ་ཁིང་
ཆེན་གྱི་དགུང་ནས་སྤྱད་ཡང་ཞིབ་འཇུག་ལས་ཀྱང་
དུ་ལོག་ནས་མཚོ་བོད་མཐོ་སྐང་གི་ཁོར་ཡུག་དང་རི་
ཆུའི་རིག་གནས་ཀྱི་ཞིབ་འཇུག་ལས་གཞི་ཆེ་གས་ཤིག་
གཞེས། ཞིབ་འཇུག་ལས་གཞི་སྤྱད་མཐོང་རྒྱུན་མཐུད་དང་
འཕེལ་རྒྱས་ཡིན་པའི་ངོས་ནས་བརྗོད་གཞི་དེས་བོད་ཀྱི་
སྒོལ་རྒྱུན་རིག་གནས་ཁོར་ཀྱི་སྐྱེ་ཁམས་ཁོར་ཡུག་སྤྱད་
སྐྱབ་ཀྱི་ཤེས་བྱ་དང་སྤྱོད་གཞི་ཆེན་འཛིན་བཞིན་འདུག་
ངོས་འཛིན་འདི་རིགས་ཀྱི་ལྷག་རྒྱུ་ཀྱི་དགོངས་པ་གང་
ཡིན་གྱི་སྒྲོར་གསུང་ཚོག་གས།

ཆོ་བཟང་ལྷན་བྱུང་རྩི། 2011ལོར་ཁོ་བོ་སྤྱད་ཡང་
བོད་རིག་པ་ཞིབ་འཇུག་ལྟེ་གནས་སུ་ལོག་ དེ་དུས་འགོ་
ཁྲིད་ལ་བཏོན་པའི་རེ་བ་ཉག་གཅིག་ནི་ང་ལ་རུས་ཤུགས་
ཡོད་རྒྱས་བོད་ཀྱི་རི་ཆུའི་རིག་གནས་ལ་ཞིབ་འཇུག་བྱ་རུ་
འཇུག་རྒྱ་དེ་ཡིན། བོང་དུ་སྤྱོད་ཐོན་པ་བཞིན། ང་ནི་
འབྲོག་ཤུག་ཅིག་ཡིན་པས་པ་ཡུལ་དང་འབྲོག་པའི་འཚོ་
བ། བོད་ཀྱི་རིག་གནས་ལ་བརྟེན་བཟང་མོ་ཡོད། དེ་བས་
ད་ལྟ་ངས་སྤྱོད་སྐྱེ་ཆེན་མོ་ཁྲལ་ཁུ་སྤྱོད་བྱིད་བའི་ནང་
དོན་ཡང་བོད་ཁུལ་གྱི་རི་ཆུའི་རིག་གནས་དང་། ཤུགས་
ལས་མི་རིགས་ཀྱི་རིག་གནས། བོད་ཀྱི་སྒོལ་རྒྱུན་རིག་
གནས་བཅས་ཡིན་ལ། དེ་ལས་དབེ་བྱིད་མང་ཤོས་རི་ཆུའི་
རིག་གནས་དང་འབྲོག་པའི་རིག་གནས་སྒྲོར་ཡིན། ངས་
བསྟན་ན་མཚོ་བོད་མཐོ་སྐང་གི་སྐྱེ་ཁམས་ཁོར་ཡུག་ཞིབ་
འཇུག་དང་འབྲོག་པའི་རིག་གནས་ཁ་འབྲལ་ཐབས་མི་
འདུག འབྲོག་པའི་རིག་གནས་ནི་མ་གཞི་ནས་སྐྱེ་ཁམས་
རིག་གནས་ཤིག་རེད། འབྲོག་པ་རྒྱལ་སྤྱི་གཅིག་གི་

དུས་ཚོགས་བཞི་པོར་རྩ་མང་དུ་གནས་སྤོ་བ་དང་ཁོང་
ཚོའི་ཐོན་སྐྱེད་དང་འཚོ་བ་སྐྱེལ་སྤངས་ཚར་མས་གང་
ཅུས་ཀྱིས་རྩ་མང་སྤྱད་སྦྱོབ་དང་སྐྱེ་ཁམས་སྤྱད་སྦྱོབ་བྱེད་
ཀྱི་ཡོད་པ་དེ་ནི། ལོ་མང་རིང་གི་འཚོ་བའི་ཉམས་སྦྱང་
གིས་ཁོང་ཚོར་སྐྱེ་ཁམས་ཁོར་ཕྱག་ལ་འབྱུར་སྤོག་བྱུང་བ་
དེས་མཐར་མི་རང་ཉིད་ཀྱི་འཚོ་གནས་ལ་ཤུགས་བྱེན་
ཐེབས་སྤིང་པ་ར་སྤྱད་པས་རེད། དཔེར་ན་འབྲོག་པ་
སྤྱོད་པའི་སྤྱོད་ནས་ནི་ཁོར་ཕྱག་དང་བསྐྱུན་པའི་ནམ་པ་
ཞིག་རེད། བོད་རིགས་ཀྱི་སྤྱོད་ནས་དང་སོག་རིགས་ཀྱི་སྤྱིང་
ཡུར་མི་འདྲ་སྤྱོད་བོད་ཀྱི་སྤྱོད་ནས་ནི་ནོར་ནས་གི་ཁུལ་ཅིང་
འཁེལ་འཐག་གིས་བཅོས་པ་ཞིག་དང་། སོག་རིགས་ཀྱི་སྤྱིང་
ཡུར་ནི་ལྷག་བལ་གྱིས་བཅོས་པ་ཞིག་རེད། དེ་ལས་སྤྱོད་ནས་
ནང་དུ་མཐོང་ཡངས་ལ་ཚུ་དང་རྒྱུད་། འོད་བཅས་རྒྱག་
སྤྱ། ཆར་རྒྱུད་ཡོངས་སུ་འགོག་མི་བྱུང་ཀྱང་འོག་གི་སྤང་
མང་ལ་གཏོར་བརྒྱག་གཏོར་མི་སྤིང། བོད་ཁུལ་གྱི་འབྲོག་
པ་ནམས་གདོད་མའི་ནགས་ཚལ་གྱི་འགམ་དུ་སྤྱོད་ཅིང་
སྤར་བཞིན་སྤྱོད་ནས་དུ་ཡང་བསྤྱོད་ཡོད། ཡིན་ན་ཡང་ཁོང་
ཚོས་ནགས་ཚལ་གཏོར་བརྒྱག་གིས་ཤིང་སྤོང་བཅད་ནས་
ཁང་པ་མི་དབུལ་ལ་བྱུང་ཤིང་ཡང་མི་གཙོད་པར་ཡོང་བ་
མེ་ཅུ་འབྱུང།

དེར་རབས་སྤྱི་ཚོགས་ཀྱིས་སྤྱབས་བདེ་དང་གོན་
རྒྱུད་གི་འཚོ་བ་རོལ་སྤངས་དར་སྤེལ་གཏོར་བ་མ་ཡིན་
ནམ། བོད་ཀྱི་འབྲོག་པ་ནམས་ཀྱིས་སྤོ་མོ་ནས་དེ་ལྟར་
སྤྱབ་བཞིན་ཡོད། འབྲོག་པའི་ལུས་སྤོང་གི་སྤོག་པ་ནི་ཉིན་
དཀར་ལྷ་བ་དང་དགོང་མོ་ཉལ་ཆས་ཡིན། ཟ་མ་ཡང་དེ་
བཞིན་ཏེ་གད་སྤིགས་མི་བསྐྱེད་པས་འགྲིག་ཁུག་ཀྱང་མི་
དགོས། རོར་ལྷག་གི་ཡོང་བ་དང་རིལ་མ་མེ་ཅུ་འབྱུང་པས་
རྩ་ལ་བཅོག་སྤྱོད་མི་བཟོ། མཚོ་བོད་མཐོ་སྒང་ནི་ཨི་ཤ་
ཡའི་རྩ་མཚོ་དེ་ཅིག་སྤོ་དེ་ཅུ་ས་རྩ་ཆེ་ལ་མི་འབོར་ཁྱུང་། མི་

རེས་ཟིན་པའི་ཆ་སྤོམས་རྒྱུའི་ཚད་ཏ་ཅང་མཐོ། ཡིན་ན་
ཡང་ཁོང་ཚོས་རྒྱུའི་ཐོན་ཁུངས་ལ་གཅེས་སྤྱོད་པ་ལས་
གང་བྱུང་དུ་བཅོག་སྤྱོད་བཟོ་བ་དང་འབྲོ་བརྒྱག་མི་གཏོར།

འབྲོག་པས་དེར་རབས་ཀྱི་ཁོར་ཕྱག་སྤྱད་སྦྱོབ་
རིགས་པ་ལ་བཞེན་ནས་སྐྱེ་ཁམས་ལ་འགྲེལ་བཤད་རྒྱག་
མི་ཤེས་མོད། ཚོས་ལྷགས་དང་རིག་གནས་ཀྱི་རོས་ནས་
དད་མོས་དང་འདྲིམ་བྱ་བརྒྱུད་དེ་སྐྱེ་ཁམས་ལ་བཀྱར་
ཞིང་སྐྱེ་ཁམས་ཀྱི་དྲིན་དུན་པ་དང་སྐྱེ་ཁམས་ཀྱི་ཚོས་ཉིད་
ལ་སྤྱོད་པར་བྱེད། དཔེར་ན་རྩ་མང་དུ་རྩ་རྒྱ་རྒྱ་མོ་མི་ཅུང་བ་
དང་། ནགས་ཚལ་གཙོད་མི་ཅུང་བ། རང་སྤང་གང་ཤར་
གྱིས་རི་དྲགས་རྩོན་པ་དང་སྤོག་གཙོད་མི་ཅུང་བ། གཏོར་
ཁ་སྤོག་འདོན་བྱེད་མི་ཅུང་བ་སོགས་ཏེ་བྱ་སྤྱོད་དེ་དག་
གིས་རི་རྒྱུའི་སྤོམས་ཡི་མི་རང་བ་དང་། ཤུ་འོད་དང་
རྒྱུད་ཆེན་འབྱུང་བ་སོགས་རང་བྱུང་གཙོད་འཚོ་སྤྱོད་པར་
འདོད། འདྲིམ་བྱ་འདི་དག་དུ་བབ་ཆགས་པའི་ཁོར་ཕྱག་
སྤྱད་སྦྱོབ་ཀྱི་འདྲ་ཤེས་སྤྱོད་ཡོད་པས། དེའི་གཏོར་གི་
རིག་གནས་ཀྱི་དོན་སྤོང་དེ་ནི་ང་ཚོས་སྤོག་འདོན་དང་
གསེད་བཀོལ། སྤོགས་བསྐྱུས་དང་རྒྱན་འདྲིན་བཅས་བྱ་
དགོས། འབྲོག་པས་ལོ་རྒྱུད་སྤོག་མང་པོར་བསྐྱུན་པའི་
རིག་གནས་སྤོལ་རྒྱན་ནི་དོན་དངོས་སུ་མི་དང་རང་བྱུང་
ཁམས་འཆམ་མཐུན་མཉམ་གནས་ཀྱི་ཉམས་སྦྱང་གི་ཉིང་
བརྒྱུད་ཡིན། དེ་བས་ངས་བལྟས་ན་འབྲོག་པའི་མི་རིགས་
ནི་སྐྱེ་ཁམས་མི་རིགས་ཤིག་རེད། ཁོང་ཚོའི་རིག་གནས་
དང་སྤོ་གོས་ནི་སྤྱད་སྦྱོབ་དང་དར་སྤེལ་བྱ་འོས་པ་ཞིག་རེད།

མི་རབས་ནས་མི་རབས་བར་གཞན་གྱིས་མིའི་
རིགས་ཀྱི་འཚོ་བར་མི་འཚམ་པའི་ས་ཁུལ་དུ་རོས་འདྲིན་
པའི་ཡུལ་དུ་འཚོ་བའི་བོད་མི་ཚོས། གནའ་སྤོ་མོ་ནས་
མཚོ་བོད་མཐོ་སྒང་གི་སྐྱེ་ཁམས་ཉམས་ཞན་རང་བཞིན་
ཤེས་རྟོགས་བྱུང་ཡོད་པས། དུས་རྒྱུན་གྱི་འཚོ་བའི་ཁྲོད་

རང་བྱུང་ཁོར་ཕྱག་དང་འཆམ་པའི་སྒྲེལ་མས་རིག་གནས་
ཆ་ཆར་ཞིག་ཆགས་ཡོད། བོད་ཀྱི་རིག་གནས་ནི་ཆོད་
གཞི་རིམ་ཅན་ཞིག་གི་སྤྱོད་ནས་སྒྲེལ་མས་རིག་གནས་
ཤིག་རེད་ཅེས་བརྗོད་ཆོག་སྟེ། གང་ལགས་ཤེ་ན་དེ་ནི་
ཁོར་ཆོའི་འཆོ་བ་དང་དམ་རུ་འབྲེལ་འདུག ཁོར་ཆོས་
རང་བྱུང་གི་རི་ཆུ་ལྟ་སྟོན་ཞིང་། དེ་ལ་དད་བཀུར་གྱི་
ནམ་འབྱུར་རོམ་ནས་སྤྱང་སྒྲོབ་བྱེད་པ་དེ་ནི་དོན་དངོས་
ཐོག་གནའ་བོའི་བོད་མིའི་འཆོ་གནས་ཀྱི་ཐབས་ཁུས་ཤིག་
རེད། ལོ་ངོ་སྟོང་ཕྱག་རིང་གི་ཤེས་རིག་ལོ་རྒྱུས་ནང་བོད་
མིས་རང་བྱུང་ཁམས་འདུལ་སྤྱོད་དང་ཁོར་ཕྱག་ལ་གཏོར་
བརྒྱག་བཏང་མ་ཕྱོད་བར་མ་ཟད། དེ་ལས་ཐོག་སྟེ་རང་
བྱུང་ཁམས་དང་འཆམ་མཐུན་མཉམ་གནས་བྱས་པས་
གཞི་ནས་མཐའ་མཇུག་གི་དག་ཞིང་རུ་བྱལ་བ་རེད། མཚོ་
བོད་མཚོ་སྒོན་གི་སྒྲེལ་མས་ཁོར་ཕྱག་སྤྱང་སྒྲོབ་བྱེད་པར་
བོད་ཀྱི་སྟོལ་རྒྱུན་གྱི་སྒྲེལ་མས་ཁོར་ཕྱག་རིག་གནས་གང་
ལེགས་ཀྱིས་དབྱད་གཞིར་གཟུང་དགོས། དེ་ཡང་རས་རི་
ཆུའི་རིག་གནས་ཞིབ་འཇུག་ལ་གཞིལ་བའི་མང་འཇུགས་
ས་ཞིག་ཡིན། དེར་བརྟེན་ལས་གཞིའི་དབྱད་སྟོན་འབྱེད་
སྐབས་རས་ཞིབ་འཇུག་གི་གཙོ་གནད་དེ་རི་ཆུའི་རིག་
གནས་ཀྱི་མི་ཚོས་སྒྲེལ་མས་རིན་ཐང་དང་། ལྷ་མང་རང་
བཞིན་དང་འཆམ་མཐུན་རང་བཞིན། ད་རུང་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་
འཕོ་འགྱུར་རང་བཞིན་དང་རྒྱུན་འཛིན་རང་བཞིན་ཐོག་
འཛིག་དགོས་ཞེས་ལྟ་ཚུལ་བཏོན་པ་ཡིན།

རྒྱ་རིགས་ནི་རི་ཆུའི་རིག་གནས་སྟེལ་ལྟ་བུའི་མི་རིགས་
ཤིག་རེད། དེ་ནི་དཔེར་ན་《རི་སྤྱང་གི་བསྟན་བཅས》^①

① 《山海经》ནི་རུས་སྐབས་མི་འདྲ་བའི་ནང་རུ་ཚོམ་མཐུན་ཡང་མི་
འདྲ་བ་མང་བོའི་ཁྱོ་གྲོས་ལས་བྱུང་བའི་རྩ་འཛིན་ས་རང་བཞིན་གྱི་
གནའ་བོའི་བསྟན་བཅས་གྲགས་ཅན་ཞིག་སྟེ། རི་སྤྱང་དང་། ས་
ཁམས། ལྷ་སྤྱང་། གཏམ་རྒྱུད། རྒྱེད་རོམ། ཐོག་ཆགས། མི་རིགས། ལོ་
རྒྱུས། ཐོན་ཁུངས། མཚོད་འདུལ། ཆོས་ལུགས་ཤོགས་འབྲེལ་ཡོད་
བརྗོད་བྱ་སྟོན་ཆོག་ཚུད་ཡོད།

དང་《ཆུ་གཞུང་མཆན་འགྲེལ》^② ལྟ་བུ་ལས་ཤེས་བྱལ།
རས་ཞིབ་འཇུག་ལས་གཞི་འདི་རྒྱབ་པའི་ཆེད་རུ་རི་བོ་
ཆེན་པོ་ལྷའི་དྲངས་ཅེ་སྟེ་ཅན་རྒྱུང་གི་རི་བོ་ཐའེ་ཅན་ལ་
རྟོག་ཞིབ་རྒྱ་ཐངས་འགར་སོང་བ་ཡིན། རི་བོ་ཐའེ་ཅན་
སྟོར་གྱི་ཆེད་དེབ་ལ་《ཐའེ་ཅན་གྱི་དེབ་ཐེར》^③ དང་《ཐའེ་
ཅན་སྟོར་ཀྱན་འདུས》སོགས་འདུག་པ་ཆར་མ་ཡིག་འདྲུ་
ཁྲི་སྟོང་མང་པོའི་བདག་ཉིད་ཅན་གྱི་དེབ་ཐེར་ཆེན་མོ་
རྒྱུར་རྒྱུར་རེད། རྒྱ་རིགས་ཀྱི་རི་ཆུའི་རིག་གནས་སྟོལ་
རྒྱུན་ནི་ཉ་ཅང་དར་རྒྱས་ཆེ་བ་ཞིག་རེད། དེར་བརྟེན་
རྒྱ་རིགས་ཀྱིས་སྟོན་ཆད་རང་ཉིད་སྟོན་སའི་ས་ཆར་
ཡང་ལྷའི་ཕྱལ་ཁམས་ཆེན་པོ་ཞེས་འཕྲོད་གྱི་ཡོད། དེ་
བཞིན་བོད་ཀྱི་རི་ཆུའི་རིག་གནས་ཀྱི་ཐོན་ཁུངས་ཀྱང་ཉ་
ཅང་ཕྱན་ལྷུ་ཆོགས་པོ་ཡོད་པས་སྟོག་འདོན་གྱི་བར་
སྟོང་ཤིན་ཏུ་ཡངས། རས་བོད་སྤྱོད་ཀྱི་འགོ་ཁྲིད་ལ་
འཕྲིན་ཡིག་བཏང་ནས་གངས་རིན་པོ་ཆེ་དང་རྩོམ་སྐབས་
མ། གཞན་བོད་ཁུལ་གྱི་རི་ཆུ་གྲགས་ཅན་གྱི་ལོ་རྒྱུས་དེབ་
ཐེར་བསྐྱིག་རྒྱུའི་ལྟ་ཚུལ་བཏོན། གལ་ཏེ་ལས་གཞི་འདི་

② 《水经注》ནི་ཐེ་བྱང་མའི་རུས་མཇུག་ལ་ལི་ཏོའོ་ཡོན་(郦道元466-
527)ཀྱིས་《水经》ལ་བཅས་སྒྲིག་དང་མཆན་འགྲེལ་མཛད་པའི་
རྩ་འཛིན་ས་རང་བཞིན་གྱི་བམ་པོ་བཞི་བཅུའི་བདག་ཉིད་ཅན་གྱི་
ས་རྒྱས་བསྟན་བཅས་གྲགས་ཅན་ཞིག་ཡིན། དེབ་དེར་གཙང་པོ་
དང་མཚེའུ་འདུས་པའི་རྒྱལ་ཡོངས་ཚུགས་ཀྱན་གྱི་ཆུ་བོའི་བཞུར་
ལམ1252ལྟ་བུ་ཡོད་པས། ནང་དོན་ཕྱན་ལྷུ་ཆོགས་ལ་ལོ་
རྒྱུས་རིག་གནས་ཀྱི་རིན་ཐང་ཡང་ཆེན་པོ་ལྟོན།

③ 《泰山志》ནི་ཆིང་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་ཅིན་ཆི(金榮)ཡིས་ཐའེ་ཨན་(泰安)
རུ་དཔོན་གནས་ཁུར་སྐབས་ཚོམ་སྒྲིག་གི་འགན་མཛད་པའི་རི་བོའི་
སྟོར་གྱི་དེབ་ཐེར་ཞིག་ཡིན། ཁོར་གིས་ཆན་ལུང་གི་དེབ་པོ་དགུ་པ་
སྟེ་སྟེ་ལོ1794ལ་ཐོག་མར་ཐའེ་ཨན་གྱི་རྒྱུའི་འགན་བཞེས། ཆན་
ལུང་གི་དེབ་པོ་དགུ་པ་སྟེ་སྟེ་ལོ1795ལ་རི་བོ་ཐའེ་ཅན་གྱི་དེབ་
ཐེར་ཚོམ་སྒྲིག་གི་འགོ་བཙམས་པ་ནས་ཅ་ཆིང་ཁྲི་ལོ་གསུམ་པ་
སྟེ་1798ལོའི་རིང་ལ་ཡོངས་ལྷུ་ཆོགས་པར་མཛད། ཅ་ཆིང་ཁྲི་ལོ་དྲུག་
པ་སྟེ་སྟེ་ལོ1801ལ་ཅིན་ཅི་ཡིས་མ་དངུལ་བཏང་ནས་དེབ་དེ་པར་རུ་
བརྐོས།

དོན་རྒྱ་གཞིར་ཆོ་དེར་ནང་དོན་སྤུན་སྤུན་ཆོགས་པ་ཡོད་པས་འབྲུང་འབྲུང་ག་ལེར་སྒྲུབ་ཆོག་པ་རེད། དཔེར་ན་བོད་ཡུལ་གྱི་སྤྲིད་པ་ཆགས་པའི་ལྷ་དགུ་དང་། ལ་ལྷུས་མ་ཆེན། བདེ་ཆེན་ཁ་བ་དཀར་པོ་སོགས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཀྱང་གི་དགོས། གངས་རི་ན་པོ་ཆེ་ནི་རྒྱ་གར་དང་ནེ་པ་ལ། པ་ཁི་སི་ཐན་སོགས་རྒྱལ་ཁབ་ཕྱི་ནང་གི་ཆོས་ལུགས་དང་མི་རིགས་མང་པོའི་གནས་རི་ཡིན་པས། ཁོང་ཆོའི་ཆེད་མཁས་པ་འང་འདིའི་སྐོར་ལ་སྒྲོ་བ་ཆེན་པོ་འདུག ལྷ་རྒྱ་སྤྲུང་འཇར་མན་གྱི་མཁས་པ་མང་པོ་ཞིག་ལ་འདིའི་ཐད་ཀྱི་ཞིབ་འཇུག་དང་གསུང་ཚུལ་ཡང་འདུག རུབ་སྒྲོགས་ཀྱི་མཁས་པ་དག་གིས་བོད་ཀྱི་རི་རྒྱུད་རིག་གནས་ལ་ཞིབ་འཇུག་མི་ཉུང་བ་ཞིག་བྱས་ཡོད་པ་ལས། སྐད་གསུང་ཆེ་ཤོས་ནི་《བོད་ཀྱི་ལྷ་འདྲེ》^① ཞེས་པའི་དེབ་ཡིན་ལ་དེའི་ཚུལ་པ་པོ་ནི་ལོ་ན་གཞོན་དུས་ཆེ་ལས་འདས། རིག་གཞུང་ལ་འཇུག་པའི་དུས་ཡུན་གིན་རྒྱ་ཐུང་བའི་ཆོ་སྒྲོག་དེས་དཔེ་དེབ་དེ་འདྲའི་མང་པོ་བསྐྲགས་པ་ནི་རྩ་ལས་དགོས་པ་ཞིག་རེད། བོད་མིས་རི་རྒྱུད་དད་གུས་བྱེད་པ་དེ་སོགས་མར་བོན་ཆོས་ལས་བྱུང་། བོད་མིས་ནང་བསྟན་དང་ལེན་བྱས་པ་དང་། ལྷག་པར་རྒྱ་སྤྲོ་བ་དཔོན་པལ་འབྲུང་གནས་བོད་རྒྱ་སྤྲེལ་ས་རྒྱ་འདྲེ་མང་པོ་དབང་རྒྱ་བསྐྱས་ནས་ནང་བསྟན་གྱི་སྤྲུང་མར་བསྐྱས། དཔེར་ན་རྩ་ལོ་ཆོ་སྤྲུང་མཆེད་

ལྷ་^② དང་བརྟན་མ་བཅུ་གཉིས་^③ སོགས་ལྷ་བྱ་རེད། ད་ལྟའི་ལས་འགན་ནི་དེ་དག་སྒྲོག་འདོན་དང་ལེགས་སྒྲིག་གང་མཚོགས་བྱ་རྒྱ་དེའོ།

ཡི་ཆེན་ཤེང་། བྱིད་ཀྱིས་ལས་གཞི་འདི་བསྐྱབས་པའི་གནས་ཚུལ་རོ་སྤྲོད་གནང་རོགས།

སྤྱི་བཟང་ལྷན་བྲལ་རྩོམ་ཁུངས་ 2012ལོར་“མཆོ་བོད་མཐོ་

① 《西藏的神灵与鬼怪》ནི་ནེ་པོ་སི་ཅི་• སེ་ཅེ་ཁོ་ལེ་ཆེ་རེ་ནེ་• ཉི་ (Nebesky · Wojkowitz, Rene De) ཡིས་བཅུ་མས། ཚུམ་པ་པོ་པོ་ན་གཞོན་སྐར་ལ་ཆོ་ལས་འདས། དེབ་འདིར་ཆོས་སྤྲུང་མའི་རིགས་དབྱེ་དང་། རྣམ་པ། མཆོན་རྟགས། འཇིག་རྟེན་ལས་འདས་པའི་སྤྲུང་མ་དང་འཇིག་རྟེན་གྱི་སྤྲུང་མ་ལྷ་དང་ལྷ་པོ་དང་པའི་སྐོར་སོགས་རོ་སྤྲོད་བྱས་ཡོད། དེབ་འདི་རྒྱུ་ཞེ་ཅི་ཤེང་(谢继胜) གིས་རྒྱ་ཡིག་རྒྱ་བསྐྱར་ཏེ་1993ལོའི་ཟླ5པར་བོད་སྤྲོད་ས་མི་དམངས་དཔེ་སྟར་ཁང་གིས་པར་རྒྱ་བསྐྱར།

② “བོད་མི་རིགས་ཀྱིས་ཉི་མ་ལ་ཡའི་དབྱུག་རྒྱུད་ཀྱི་ལྷན་པོ་ལྷ་པོ་དེ་ལ་རྩ་ལོ་ཆོ་སྤྲུང་མཆེད་ལྷ་ཞེས་འབོད་ལ། དེ་ལ་ཡང་བྱེ་བྲག་རྒྱ་མིང་འབོད་ཚུལ་གསུམ་ཡོད་དེ། རྩ་ལོ་ཆོ་སྤྲུང་མཆེད་ལྷ་ལྷ་སྤུན་ཆེ་རིང་མཆེད་ལྷ། བྲག་ཤིས་ཆོ་རིང་མཆེད་ལྷ་བཅས་ཡིན། དེ་དག་གི་མིང་འབོད་ཚུལ་མི་གཅིག་ཀྱང་མཆོན་བྱ་དང་དམིགས་ཡུལ་གཅིག་རྒྱ་བསམ་འདུག འཇར་མ་སྤྲིང་གི་ཆོས་མཐོ་བའི་རི་པོ་སྤྲེ་རྩ་ལོ་སྤྲེ་མ་ནི་རྩ་ལོ་ཆོ་སྤྲུང་མཆེད་ལྷའི་ནང་ཆོན་གྱི་ཡང་རིམ་གསུམ་པ་ཡིན་པས་དེ་ལ་ལྷ་མོ་གསུམ་པར་ཡང་འབོད། “སྤྱི་བཟང་ལྷན་བྲལ་རྩོམ་ཁུངས་” རི་པོ་ཁ་བ་དཀར་པོ་དང་ཉི་མ་ལ་ཡའི་རིག་གནས་ལྷ་མང་ཅན་གྱི་རྒྱལ་སྤྲིའི་རིག་གཞུང་བསྐྱོད་སྤྲེང་གི་དབྱེད་ཚུལ་(ཀྱང་ཁོའི་བོད་རིག་པ། 2015.4 P8.)དབྱེད་ཚུལ་འདིར་ད་རྒྱུད་རྩ་ལོ་ཆོ་སྤྲུང་མཆེད་ལྷའི་མཆོན་དང་། བཞུགས་སྐྱེད་སྤྲུང་སྤྲུང་མཆོན་གྱི་ལུགས་ཀྱི་སྐོར་མང་རྒྱ་བསྐྱར་ཡོད།

③ བརྟན་མ་བཅུ་གཉིས་ནི་ལྷན་གྲགས་མ་དང་། ལྷན་བཟང་མོ། གཡའ་མ་སྤྲོད། བཞུགས་ཀྱི་གཙོ་སྤྲེ་བཅུད་མོ་བཞེད་དང་། བོད་ཁམས་སྤྲོད་དང་། སྤུན་གཅིག་མ། གཡའ་མོ་སྤུལ། གཡའ་སྤུན་མ་སྤྲེ་སྤུན་མོ་བཞེ། སྤུན་གཅིག་མ་དང་། དཔལ་གྱི་ཡུལ། དྲག་མོ་རྒྱལ། ལྷ་མོ་དཀར་མོ་སྤྲེ་གཞོད་སྤུན་མོ་བཞེ་བཅས་བོད་ཁམས་སྤྲོད་བའི་མོ་རྒྱུད་ཀྱི་ཡུལ་ལྷ་བཅུ་གཉིས་ལའོ། ཁདྲེ་སྐོར་ལ་གྲ་བཞེ་མིག་དམར་ཆོ་རིང་གི་དབྱེད་ཚུལ་《བོད་བརྒྱུད་ནང་བསྟན་གྱི་བསྟན་སྤྲུང་བྱེ་བྲག་བརྟན་མ་བཅུ་གཉིས་ཀྱི་སྐོར་མདོ་ཅན་སྤྲེང་བ》(བོད་སྤྲོད་ས་སྤྲུབ་གྲ་ཆེན་མོའི་རིག་དེབ། 2013.1 P97)ཞེས་པར། “བརྟན་མ་བཅུ་གཉིས་ནི་བོད་ཀྱི་ས་སྤྲེལ་རྩོམ་གྱི་སྤྲུང་མ་ཡིན་ཞིང་། སྤྲོབ་དཔོན་པལ་འབྲུང་གནས་ཀྱིས་དམ་ལ་བཅུགས་ཏེ་སངས་རྒྱུས་བསྟན་པའི་བསྟན་སྤྲུང་རྒྱ་ཐུང་པ་དང་། སྤྲེལ་ཆེན་དམ་པ་རྒྱ་མས་དང་པ་བྱས་ཤིང་ཆོས་སྐོར་མཇེད་པ། ད་རྒྱུད་དགོན་པ་ཁག་ཅིག་གིས་རང་གི་བསྟན་སྤྲུང་རྒྱ་བསྐྱས་ཏེ་མཆོད་པ་འབུལ་སྤྲོལ་ཡོད་པས། བརྟན་མ་བཅུ་གཉིས་ཞེས་བོད་ཀྱི་ཡུལ་ལུང་གང་སར་སྤུན་གྲགས་ཆེ་བར་མ་ཟད། དད་ལྷན་མང་ཆོགས་ཀྱིས་དད་པ་ཆེན་པོ་བྱེད་ཅིང་། ད་ལྟའི་དུས་སྤྲུང་ཡུལ་ལྷ་དང་བསྟན་སྤྲུང་རྒྱ་པོས་འཛིན་ཏེ་ལྷ་བསང་འབུལ་བ་དང་། གཏོར་མ་བཤམས་པ། གཟུངས་སྒྲ་གས་འདོན་པ་སོགས་བྱས་ཏེ་དད་པའི་ཚུལ་རྒྱ་གནས་བཞེད་ཡོད།” ཅས་གསལ།

སྐར་གི་རི་རྒྱུ་རིག་གནས་ཀྱི་ལས་གཞི་དངོས་སུ་དབྱ་
བཅུགས། བོད་རིག་པ་ཞིབ་འཇུག་ལྟེ་གནས་ཀྱི་སྤྱི་ཚོགས་
དཔལ་འབྱོར་ཞིབ་འཇུག་སྤེལ་ཡོད་པའི་སྤྱི་ཚོགས་བརྟན་
འཛིན་ལྷན་གྲུབ་སྐོར་གྱིས་ར་ལ་རོགས་འདེགས་ཀྱིས་
ལས་འགོ་བཅུགས། དེ་དང་ཆབས་ཅིག་རས་ད་དུང་བོད་
ཁྲུལ་དང་ནང་ལོགས་ཀྱི་མཚོ་རིམ་སྤྱོད་ཆེན་དང་ཞིབ་
འཇུག་གླིག་གཞིའི་ཆེད་མཁས་པ་ཙུང་འཇུགས་ཀྱིས་ཟབ་
ཞུགས་བྱ་རྒྱ་བཅུག་གཞན་ཡང་མཚོ་བོད་མཚོ་སྐར་གི་
རི་རྒྱུ་རིག་གནས་ཐད་སེམས་ཁུར་དང་དོ་སྣང་བྱེད་
མཁན་བོད་འབྲེལ་ས་ཁྲུལ་གྱི་དམངས་ཁྲོད་མི་སྡུག་300ལྟ་
ཅམ་བྱུང་བས་དཔུང་སྡེ་ཞིག་ཆགས། སྐབས་དེར་ཞིབ་
འཇུག་གོན་དཔུང་ཁག་གཅིག་ལ་ཚོག་མཆན་སྤྲད་ཀྱང་
ད་དུང་མི་འདད་བས་རས་ཐབས་ཤེས་བརྟན་ནས་ས་
གནས་ཁག་ཏུ་“བསོད་སྟོན་ལ་ཕྱིན་པ་ཡིན། ཐོག་མར་
ཀན་སྤུ་ཞིང་ཆེན་གྱི་འགོ་བྱེད་བཅའ་ཏེ་ཀན་སྤུ་ཡང་
མཚོ་བོད་མཚོ་སྐར་གི་ཆ་ཤས་ཤིག་ཡིན་པ་དང་། ད་ལྟ་
སྤྱི་ཁམས་རིག་གནས་ལྟུང་སྐོར་འཕེལ་རྒྱས་གཏོང་དགོས་
པས། གལ་ཏེ་ར་ཚོ་རང་ཉིད་ཀྱིས་ཀྱང་ཀན་སྤུ་ཡི་རི་རྒྱ་
ལ་རིག་གནས་ག་འདྲ་ཞིག་ཡོད་པ་མ་རྟོགས་ཆོ་མི་གཞན་
ལ་ཇི་ལྟར་བཤད་ཅིས་ཞུས་པར། ཁོང་ཚོས་དེར་གནས་
ལུགས་འདུག་ཅིས་《ཀན་སྤུ་ཡི་སྤྱི་ཚོགས་བཅའ་ཁྲིམས་》ཀྱི་བརྟག་
ཞིབ་དང་ཚོམ་འཕྲིའི་ལས་འགན་ཀན་སྤུ་ཞིང་ཆེན་བོད་
རིག་པ་ཞིབ་འཇུག་སྤེལ་ཡོད་པ་དང་འགོ་བྱེད་ཀྱི་ཡང་
བཀོད་གླིག་བྱས། མཚོ་སྨོན་ནི་རའི་པ་ལྟུང་ཡིན་པས། ཁོ་
བོ་མཚོ་སྨོན་གྱི་ཁྲུལ་སོ་སོར་ཕྱིན་ཏེ་ཁྲུལ་ཞུའི་རྒྱུ་ཅི་དང་
ཁྲུལ་དཔོན་ནམས་བཅའ། ད་དུང་མི་ཁྲོན་གྱི་རྩ་བ་ཁྲུལ་
དང་དཀར་མཛེས་ཁྲུལ་ལ་ཕྱིན་པས་སྐབས་དེའི་རྩ་བ་
ཁྲུལ་གྱི་རྒྱུ་ཅི་ལུ་ཅུ་ལོ་མིན་(刘作民)སྤྱི་དངོས་ཀྱིས་མི་
སྡུག་འཇུགས་དང་བཀོད་གླིག་བྱས་ཏེ་《རྩ་བའི་སྤྱི་ཚོགས་

བཅའ་ཁྲིམས་སྤྱབ་བྱས། ད་ལྟ་ལས་གཞི་འདིའི་གྲུབ་འབྲས་
སྤྱི་ཚོན་བསྟོན་པ་དཔུང་ལྟོན་ཡོད་པ་དེའི་ནང་《སྨོན་
འགོའི་སྤྱི་བཤད་》དེབ་དང་། མཚོ་སྨོན་གྱི་《མཚོ་སྨོན་
སྤྱི་ཚོགས་བཅའ་ཁྲིམས་》《མགོ་ལོག་གི་སྤྱི་ཚོགས་བཅའ་ཁྲིམས་》
《མཚོ་སྨོན་གནས་
བཤད་》《གཉན་པོ་གཡུ་ཅེའི་གནས་ཡིག་》བཅས་ཡིག་
འབྲུ་བྱི300ལྟ་ཅམ་ཡོད། སྤྱི་ཚོགས་བཅའ་ཁྲིམས་ཁག་ཅིག་
ལེགས་པར་གྲུབ་སྟེ་བོད་རིག་པ་དཔེ་སྟུན་ཁང་གིས་ཚོམ་
སྤྱི་ཚོགས་བཅའ་ཁྲིམས་པར་སྤྲུག་བྱེད་པའི་སྐར་ཡིན། གཞན་ཡང་
སྤྱི་ཚོགས་བཅའ་ཁྲིམས་ད་དུང་ཚོམ་སྤྱི་ཚོགས་བྱེད་བཞིན་ཡོད་
པ་ནི་དཔེར་ན་《ལྷུང་ལྟུང་གྱི་སྤྱི་ཚོགས་བཅའ་ཁྲིམས་》དང་《མཚོ་སྨོན་
སྤྱི་ཚོགས་བཅའ་ཁྲིམས་》《ཀན་སྤུ་ཡི་སྤྱི་ཚོགས་བཅའ་ཁྲིམས་》
《དཔལ་རིས་ཀྱི་
སྤྱི་ཚོགས་བཅའ་ཁྲིམས་》《ལྟ་སའི་སྤྱི་ཚོགས་བཅའ་ཁྲིམས་》《གཉན་ཆེན་ཐང་ལྟུང་
གནས་བཤད་》《བྱི་ལིང་གི་སྤྱི་ཚོགས་བཅའ་ཁྲིམས་》《དཀར་མཛེས་ཀྱི་
སྤྱི་ཚོགས་བཅའ་ཁྲིམས་》《མངའ་རིས་ཀྱི་སྤྱི་ཚོགས་བཅའ་ཁྲིམས་》
《ལྟ་སའི་སྤྱི་ཚོགས་
བཅའ་ཁྲིམས་》《གཞིས་ཀ་ཅེའི་སྤྱི་ཚོགས་བཅའ་ཁྲིམས་》བཅས་ལྟ་བུའོ། །ཡོངས་
སྤྱི་བྱུང་ཆོད་དཔ30ལྟ་ཅམ་འདོན་སྤྱབ་ངས་ཡིན།

ལས་གཞི་འདིས་བོད་ཁྲུལ་གྱི་ས་གནས་ཁག་གིས་རི་
རྒྱུ་རིག་གནས་ལ་ཞིབ་འཇུག་བྱེད་པའི་སྤྱོད་སེམས་ཆེ་རྒྱ་
བརྒྱུད་པས། ད་ལྟ་ས་གནས་མང་པོས་རང་ས་གནས་ཀྱི་
རི་རྒྱུ་རིག་གནས་ལོ་རྒྱུས་འབྲི་བཞིན་འདུག རས་ཤེས་
གསལ་ལྟར་ན། བོད་སྤྱོད་པ་ནམ་ཆུ་ཁོ་ནས་དེབ9བརྟན་
པ་དང་མཚོ་སྨོན་ལྟུང་གྱིས་དེབ8བརྟན་པ་ཆང་མ་
ས་གནས་རང་གིས་གཙོ་གཉེར་གྱིས་ཞིབ་འཇུག་དང་ཚོམ་
འཕྲི། དཔེ་སྟུན་བཅས་བྱས་པ་རེད། རང་ཉིད་ཀྱི་ལས་ཀ་
སྤུ་བྱ་དེས་མི་དེ་བས་མང་བར་སྤྱོད་སེམས་བསྐྱེད་པ་
མཐོང་སྐབས་ར་རང་ཉ་ཅང་དགའ་བྱུང་། དགོད་གཏམ་
ཞིག་བཤད་འདོད་པ་ནི། ཐེངས་ཤིག་ལས་གཞི་ཚོ་རྒྱུང་ལ་
ཞུགས་པའི་ཀྱང་དབྱང་མི་རིགས་སྤྱོད་ཆེན་གྱི་དགོ་ཆ་ན་
ཞིག་གིས་ར་ལ་མི་ཞིག་གི་ཚོམ་ཡིག་ནང་ར་ཚོའི་གྲུབ་

འབྲས་དྲངས་ཀྱང་མཆན་བཀོད་མི་འདུག་པས། ཁོས་ཁེ་
དབང་སྤྱང་སྦྱོབ་ཀྱིས་གཏུག་བཤེར་བྱ་ཅིས་ཡིན་ཟེར། དེ་
རུས་ངས་ཁོ་ལ་ཁྱོད་ཀྱིས་དེ་ལྟར་མ་བྱེད། ང་ཚོས་ཞིབ་
འཇུག་བྱེད་པ་ནི་མཆན་སྟན་དང་ལས་འཕར། ཚུལ་ཡོན་
བཅས་ཀྱི་ཆེད་དུ་མ་ཡིན་པར། རིག་གཞུང་ལས་རིགས་དང་
སྤྱི་ཚོགས་ཉེང་ནས་ང་ཚོའི་ལྟ་བ་རྒྱས་ལོན་དང་དང་ལེན་
བྱེད་པའི་ཆེད་དུ་ཡིན། ཁོས་ང་ཚོའི་བྱ་བ་འབྲས་སྤྱང་དེ་
མི་དེ་བས་མང་བར་མཚོ་བོད་མཐོ་སྒང་གི་སྤྱི་ཁམས་ཁོར་
ཡུག་སྤྱང་སྦྱོབ་ཀྱི་གལ་ཆེའི་རང་བཞིན་ཤེས་སུ་བཅུག་ཆོད་
ནི་བྱ་བ་བཟང་པོ་ཞིག་ཟེར། གལ་ཏེ་མཁས་པ་དང་དཔོན་
རིགས། མི་དམངས་མང་ཚོགས་བཅས་སྤར་ལས་མང་བ་
ཞིག་ལ་ངོས་འཛིན་འདི་འདྲ་བྱུང་ནས་སྤྱི་ཁམས་ཁོར་ཡུག་
སྤྱང་སྦྱོབ་བྱེད་ཐུབ་ན་ང་ཚོའི་དམིགས་ཡུལ་འབྱུང་མོང་བ་
རེད་ཅེས་བརྗོད་པ་ཡིན།

མི་ཁྱེན་ཕྱིར། ཁྱེད་ཀྱིས་མཚོ་བོད་མཐོ་སྒང་གི་ཁོར་
ཡུག་སྤྱང་སྦྱོབ་ཞིབ་འཇུག་གནང་བའི་ལོ་ངོ་འདི་དག་གི་
རིང་ལ་དཀའ་ངལ་དང་འགལ་ཞུགས་གང་འདྲར་ཕྱད་དམ།

སྒྲིབ་ཟུང་ལྷན་བྱུང་རྗེས། ལོ་ངོ་དེ་དག་དང་ལྷག་
པར་དུ་ལས་ཀ་འདིའི་འགོ་བཙམས་མ་ཐག་པ་སྟེ། མཚོ་
བོད་མཐོ་སྒང་གི་སྤྱོད་བཅུད་ཁོར་ཡུག་ལ་ཞིབ་འཇུག་
གི་དབུ་བཅུགས་ཏེ་འབྲེལ་ཡོད་སྟེ་ཁག་ལ་གྲོས་གཞི་
བཏོན་རུས་འགན་ཞུགས་ཅི་ཡང་མ་བྱུང་བ་ཞིག་ཀྱང་མ་
ཡིན། སྐབས་དེར་འགོ་བཟུང་ལས་བྱེད་པ་ཁ་ཤས་ཚུད་
པའི་མི་མི་ཉུང་བ་ཞིག་གིས་ལས་ཀ་འདིའི་དོན་སྤྱིང་ལ་
གོ་བ་དེ་ཅུ་ལོན་མི་འདུག་ སྟོན་དཔུལ་གྲུབས་གསོག་
དང་མི་སྣ་ཚུ་འཇུགས་བྱེད་ཆེད་ངས་ས་གནས་ཁག་མང་
པའི་སྤྱིད་གཞུང་སྟེ་ཁག་ལ་རོགས་འདེགས་ཀྱི་རེ་བ་ལྟས་
པར། རུར་ཐག་གིས་རྒྱ་བསྐྱར་གནང་མཁན་བྱུང་ལ་ཁ་ཡ་
མི་བྱེད་མཁན་ཡང་བྱུང་། ད་དུང་ཁྱེད་དགོད་དང་རྒྱར་

ཟ་བྱེད་མཁན་ཡང་བྱུང་། མི་ལ་ལས་ད་ལྟ་ང་ཚོས་སྟོ་རྒྱུ་
ཀྱི་གནད་དོན་ཡང་ཡག་པོ་འབྱོར་མེད་པར་ཁོར་ཡུག་
སྤྱང་སྦྱོབ་ཀྱིས་ཅི་ཞིག་བྱ་ཟེར། ཡིན་ན་ཡང་ང་རང་སྟོ་
མ་པམ། གལ་ཏེ་མགོ་ཚུམ་ས་ནོར་མེད་ཆོ་རྒྱན་འབྱོར་ས་
ཀྱིས་མཐུན་དུ་བསྐྱོད་ན་མཇུག་འབྲས་བཟང་པོ་ཞིག་
ཡོད་པར་ཡིད་ཆེས་ཡོད། ལོ་འདི་འགའི་རིང་ནས་རྒྱལ་
ཁབ་ཀྱིས་མཚོ་བོད་མཐོ་སྒང་གི་ཁོར་ཡུག་སྤྱང་སྦྱོབ་ལ་
སྤར་བས་མཐོང་ཆེན་བྱེད་པ་དང་མཉམ་དུ་ང་ཚོའི་ཞིབ་
འཇུག་ལས་དོན་ལའང་ལས་རིགས་ཁག་གིས་དོ་ཁུར་ཆེན་
པོ་བྱེད་ཀྱིན་འདུག སྤྱིས་སུ་མདོ་ལ་རིང་མོར་ཁོར་ཡུག་
གཏོར་བརྒྱག་གི་དོན་ཞུགས་ཆབས་ཆེན་བྱུང་བས། མཐར་
ཀྱང་དབྱང་གིས་དོ་སྤྱང་བྱུང་བ་དང་འབྲེལ་ཡོད་འགན་
འཁུར་བར་ཡང་ཐག་གཅོད་བྱས་པ་ཟེར། དེ་རུས་ཁོར་
ཚོས་ང་ལ་བཤད་རྒྱུར། དགོ་ཞན་སྟོ་བཟང་ལགས། ཁྱེད་
ལ་དངོས་གནས་མ་འོངས་སྟོན་དཔག་གི་མཁུན་པ་འདུག་
ཟེར། དོན་དངོས་ཐོག་ང་ནི་བྱང་ཁྲག་ཏང་ཡོན་ཞིག་དང་
ཚུམ་པ་པོ་ཞིག་ འཕྲོག་སྤྱག་ཅིག་སྟེ་མཚོ་བོད་མཐོ་སྒང་གི་
སྤྱི་ཁམས་སྤྱང་སྦྱོབ་ཐད་རང་ཉིད་ཀྱི་རུས་ཤུགས་ཕན་བུ་
བཏོན་པ་ཅུ་ལས་མ་འདས།

ལོ་འདི་འགའི་རིང་སྤྱི་བྱུང་བྱུང་ཅི་ཞི་ཅིན་མིང་དང་
ཏང་ཀྱང་དབྱང་གིས་མཚོ་བོད་མཐོ་སྒང་གི་གོ་བབ་ལ་
མཆན་ཉིད་གསལ་པོར་གནང་སྟེ།^① མཚོ་བོད་མཐོ་སྒང་

① སྤྱི་བྱུང་བྱུང་ཅི་ཞི་ཅིན་མིང་གིས་2017ལོའི་ཟླ8པའི་ཚེས19ཉིན། ཀྱང་
གོའི་ཆོན་རིག་སྤྱིང་མཚོ་བོད་མཐོ་སྒང་ཚུགས་བསུས་ཆོན་ཞིབ་ཅ་
ཁག་ལ་གནང་བའི་ཤིས་བརྗོད་འཕྲིན་ཡིག་ཏུ། “མཚོ་བོད་མཐོ་སྒང་
ནི་རང་རྒྱལ་གྱི་སྤྱི་ཁམས་བདེ་འཇགས་ཀྱི་ལྷན་པོ་གལ་ཆེན་ཞིག་
དང་། འཐབ་རྩས་ཐོན་སྐྱེད་ས་གསོག་འཛོགས་གི་ཉེན་གཞི་དང་། ཀྱང་
དུ་མི་རིགས་ཀྱི་དམིགས་བསལ་བྱང་ཚོས་སྟོན་པའི་རིག་གནས་སྤྱང་
སྦྱོབ་ས་ཁུལ་གལ་ཆེན་ཞིག་ཡིན་ཞེས་དང་། “མཚོ་བོད་མཐོ་སྒང་
ནི་འཛམ་གླིང་གི་ཡང་ཆེ་དང་། ཞེ་ཤ་ཡའི་རྩ་མཛོད། སའི་གོ་ལའི་
མྱིང་སྟེ་གསུམ་པ་ཡིན་ཞེས་མཚོ་བོད་མཐོ་སྒང་གི་སྤྱི་ཁམས་སྤྱང་
སྦྱོབ་ཀྱི་དོན་སྤྱིང་ལ་གདོང་འཛོག་དང་ཐུང་བྱ་ནན་མོ་བཏོན།

ནི་ལྷགས་རི་གཉིས་དང་རྟེན་གཞི་བཞི་སྟེ་སྟེ་ཁམས་བདེ་
འཇགས་ལྷགས་རི་དང་རྒྱལ་ཁབ་བདེ་འཇགས་ལྷགས་
རི་གཉིས་དང་། བྱད་ལྡན་ཞིང་ལས་ཐོན་རྫས་ཀྱི་རྟེན་
གཞི། བྱད་ལྡན་རིག་གནས་སྤྱབ་སྦྱོབ་ཀྱི་རྟེན་གཞི། འཐབ་
རྒྱས་གསོག་འཛུགས་ཀྱི་རྟེན་གཞི། འཛམ་གླིང་ཡུལ་སྐོར་
དམིགས་ཡུལ་ཁུལ་གྱི་རྟེན་གཞི་བཅས་བཞིའོ། །དེ་ནི་སྟེ་
ཁམས་ཁོར་ཡུག་དང་རིག་གནས་སྤྱང་སྦྱོབ་ལ་དོན་སྤྱིང་
ཆེན་པོ་ལྡན་ཏེ། མཚོ་བོད་མཐོ་སྐང་གི་འཐབ་རྒྱས་གཏན་
ཁེལ་མངོན་འགྱུར་བྱེད་པའི་སྟོན་ཤིང་ཡིན། སྤྱི་ཁྱབ་རྒྱུ་
ཅི་ཞི་ཅིན་མིང་གིས་ཚན་རིག་ཞིབ་འཇུག་པ་ལ་མཚོ་བོད་
མཐོ་སྐང་གི་ཞིབ་འཇུག་དང་སྤྱང་སྦྱོབ་ཀྱི་ལས་དོན་ཡག་
པོ་བསྐྱབ་དགོས་པའི་བྲལ་བྱ་བཏོན་པ་དང་། ང་ཚོར་
མཚོ་བོད་མཐོ་སྐང་སྤྱང་སྦྱོབ་དང་མཛེས་སྟར་ལྡན་པའི་
མེས་ཀྱལ་འཇུགས་སྟན་བྱ་དགོས་པའི་བྲལ་བྱ་བཏོན་པས་
ང་ཚོར་ཡང་སྤར་ལས་ལྷག་པའི་ཡིད་ཆེས་འཕེལ།

མེ་ཁྲེན་ཕྱིར་། འཛམ་གླིང་ཕྱི་ལོ་ཅན་རྒྱ་འགྱུར་
བའི་རྒྱབ་སྐྱོངས་འོག འཛམ་གླིང་གི་རྒྱལ་ཁབ་དང་རིགས་
རྒྱད་མང་ཆེ་བ་རང་འབྲལ་དང་གཞན་དབང་གང་རྩང་
གིས་རྒྱལ་སྤྱིའི་ལས་བགོས་དང་། ངལ་ཚོལ་རྒྱས་ཤུགས་
དང་ཚོང་ཕོག་འཁོར་རྒྱས་མ་ལག་བཅས་ཀྱི་ནང་རྒྱུགས་
པ་རེད། གྲང་གོ་འཛམ་གླིང་ཚོང་དོན་ཙུ་འཇུགས་ནང་
འཇུགས་རྗེས། བྱོན་ཡོངས་ནས་རྒྱལ་སྤྱིའི་དཔལ་འབྱོར་
མ་ལག་ནང་ཟབ་འཇུགས་བྱས་པས་དཔལ་འབྱོར་འཕེལ་
རྒྱས་མཐོགས་སུ་སོང་བ་དང་། དཔངས་ཀྱི་འཚོ་བའི་རྒྱ་
ཚད་ཀྱང་ཏ་ཅང་མཐོ་རུ་བྱིན། འོན་ཀྱང་གྲུབ་འབྲས་དེ་
དག་ཐོབ་པ་དང་ཆབས་ཅིག་ཁོར་ཡུག་ལ་གཏོར་བརྒྱག་
ཆབས་ཆེན་ཕོག་པ་དང་ཐོན་ཁུངས་ཟད་ཕོན་ཆེ་དྲགས་
པ་སོགས་རྒྱལ་མཐུད་འཕེལ་རྒྱས་འགོ་བར་འགལ་རྒྱུ་
ཐབས་པས། གྲང་དབྱང་གིས་སྟེ་ཁམས་དཔལ་ཡོན་

འཇུགས་སྦྱོང་གི་གལ་ཆེའི་རང་བཞིན་དེ་སྤར་མེད་པའི་
མཐོ་ཚད་རྒྱ་བཞག་པ་རེད། བོད་འབྲེལ་ས་ཁུལ་ཡང་གྲང་
གོའི་ས་ཁུལ་གཞན་དག་དང་འདྲ་བར་སྟེ་ཁམས་ཀྱི་གནད་
དོན་ལ་ཕུད་པས། སྟོགས་ཁ་གས་ཐད་ཀྱི་ལས་འགན་གྱི་
དཀའ་ཚོགས་དེ་བས་ཆེ་རུ་བྱིན། རི་རྩར་བྱས་ཏེ་གོ་ལ་
ཕྱི་ལོ་པོ་ཅན་གྱི་རྒྱབ་སྐྱོངས་འོག་དཔལ་འབྱོར་འཕེལ་རྒྱས་
དང་མི་དཔངས་ཀྱི་འཚོ་བ་རྒྱུན་ཆད་མེད་པར་མཐོ་རུ་
འགོ་རྒྱར་འགན་ཁེན་སྤུབ་པ་དང་ཆབས་ཅིག་བོད་འབྲེལ་
ས་ཁུལ་གྱི་སྟེ་ཁམས་ཁོར་ཡུག་སྤྱང་སྦྱོབ་ཡག་པོ་བྱས་ནས་
རྒྱལ་མཐུད་འཕེལ་རྒྱས་མངོན་འགྱུར་ཡོང་བར་བྱེད་པར་
བྱིད་ལ་བསམ་ཚུལ་དང་ཕྱོགས་གཞི་གང་ཞིག་ཡོད་དམ།

སྟེ་བཟང་རྒྱན་གྲུབ་རྗེ་ཆེ། འདི་ནི་འཛམ་གླིང་གི་
རྒྱལ་ཁབ་ཁག་ཐུན་མོང་ལ་ཕུད་པའི་དཀའ་གནད་ཅིག་
རེད། ངས་གྲང་དབྱང་གིས་མཚོ་བོད་མཐོ་སྐང་ནི་འཛམ་
གླིང་ཡུལ་སྐོར་དམིགས་ཡུལ་ཁུལ་རྒྱ་གཏན་འཁེལ་བྱས་
པར་དམིགས་སུ་དོ་སྤར་བྱུང་སྟེ། «མཚོ་བོད་མཐོ་སྐང་
གི་ཁོར་ཡུག་དང་ཡུལ་སྐོར»ཞེས་པའི་དཔེ་དེབ་ཆེད་རྒྱ་
ཚོམ་སྒྲིག་བྱས་ནས། ཡུལ་སྐོར་ནི་སྟོགས་བསྐྱེད་མེད་པའི་
བཟོ་ལས་ཤིག་ཡིན་པས་གཏོར་ཁ་སྟོན་འདོན་དང་རྩ་
ཐང་གསར་སྟོན། ཤིང་སྟོང་གང་དགར་གཅོད་པ་ལས་
ཡག་པ་ཡོད་ཅིས་བཤད་པ་ཡིན། འོན་ཀྱང་བོད་ཁུལ་གྱི་
ཡུལ་སྐོར་ལས་རིགས་འཕེལ་རྒྱས་གཏོང་བར་སྟེ་ཁམས་
ཁོར་ཡུག་སྤྱང་སྦྱོབ་བྱ་རྒྱ་སྟོན་འགོའི་ཆ་རྒྱུན་རྒྱ་བཟུང་
ནས། མཚོ་བོད་མཐོ་སྐང་གི་ཡུལ་སྐོར་ལས་རིགས་ནི་ཅིས་
གྲང་སྟེ་ཁམས་ཡུལ་སྐོར་ཡིན་པར་བྱ་དགོས། འབྲུགས་
རོམ་དང་གངས་རི། རྩ་ཐང་བཅས་སྤྱང་སྦྱོབ་བྱ་དགོས་
ལ། ས་གནས་མི་དཔངས་མང་ཚོགས་ཀྱི་ཁེ་སན་ཡང་
སྤྱང་སྦྱོབ་བྱ་དགོས། ཡུལ་སྐོར་གསར་སྟོན་བྱས་པ་བརྒྱད་
དེ་དཔངས་ཀྱི་འཚོ་བའི་རྒྱ་ཚད་མཐོ་རུ་གཏོང་བ་དང་

ཆབས་ཅིག་ས་གནས་ཀྱི་སྐྱེ་ཁམས་རིག་གནས་སྤྱི་ལུ་རྒྱ་
ལ་བཙེ་འཛིག་བྱས་ཏེ། དེར་རབས་སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་ཚད་
བཟུལ་འཛིན་སྤྱོད་རིག་གནས་ཀྱིས་མཆོ་བོད་མཐོ་སྐྱོད་
གི་ཁོར་ཕྱག་ལ་བཏང་བའི་གཏོར་བཟུག་དང་། གཏོར་
བཟུག་རང་བཞིན་གྱི་གསར་སྤེལ་བེད་སྤྱོད་སྒྲིལ་འགྲོག་བྱ་
དགོས། མི་རྒྱལ་ལ་སྤྱོད་གསོ་བཏང་བ་བཟུང་ནས་མཆོ་
བོད་མཐོ་སྐྱོད་ནི་ཡུང་གོ་དང་ཐ་ན་འཛམ་སྐྱིད་ཡོངས་ཀྱི་
སྐྱེ་ཁམས་བདེ་འཇགས་ལྷགས་རི་དང་མཚུག་མཐའི་དག་
ཞིང་ཡིན་པའི་འདུ་ཤེས་གཟུག་དགོས།

ན་ནིང་མཆོ་སྤྱོད་གཙང་གསུམ་འབྱུང་ཡུལ་འཕེལ་
རྒྱས་ཐབས་ཚ་ལྟ་ཚོགས་ཀྱིས་ར་རང་རྩ་རྒྱུ་རྟོད་རྒྱུད་
ཀྱི་རྩ་རྟོད་རྩོད་ཏུ་རྟོག་ཞིབ་བྱེད་པར་གདན་དྲངས་པས་
གཙང་གསུམ་རྩ་འགྲོའི་རྒྱལ་ཁབ་སྤྱི་སྤྱོད་འཇུགས་སྤྱོད་
ཀྱི་ཡུལ་མིའི་གནས་སྤོས་གནས་སྤོས་ལ་རྟོག་ཞིབ་བྱས་
པ་ཡིན། ངས་ཁོང་ཚོར་སྤྱད་སྐྱོབ་ཁུལ་ནང་གི་འགྲོག་པ་
ཚང་མ་གནས་སྤོས་ཆེ་མཐའ་འབྲས་ཡག་པོ་འབྱུང་བའི་
ངས་པ་མེད་ཅེས་རང་ཉིད་ཀྱི་ལྟ་ཚུལ་བཏོན། ཡུལ་ཤུལ་
ཁུལ་རྩ་རྟོད་རྩོད་གིས་ཨ་རིའི་རྒྱལ་ཁབ་སྤྱི་སྤྱོད་དོ་དམ་
ཅུཅུ་མ་ཉིན་ཏོན་དམིགས་བསལ་ཁུལ་གྱི་ལས་འཛིན་
གཞོན་པ་ཉི་ཉེ་ལྷུ་མ་ཏིང་(史蒂夫·马丁)ཐེངས་གཉིས་
ལ་གདན་འདྲེན་ཞུས་ཐོང་བར། ཁོང་གིས་རྩ་རྟོད་རྩོད་
ནམ་ཤས་ཞང་གི་སྤྱོད་བཟུང་ཁོར་ཕྱག་དང་རང་བྱུང་
མཛེས་སྤྱོད་ས། འགྲོག་པའི་འཆོ་བར་བསྐྱེད་བཟོད་
ཡང་ཡང་གནང་ཐོང་། བསམ་ཚུལ་བཟེ་རེས་ཁྲོད་ཁོང་
གིས་ཨ་རིའི་ཉོང་ཉི་ལྷི་སྤྱིང་(美国黄石公园)འཇུགས་སྤྱོད་
ལས་བྱུང་བའི་བསྐྱེད་བྱེད་སྤྱོད་ཀྱི་གནས་དེ་ནི་དེ་ལྟ་
དབྱིན་ཏི་ཨན་པའི་གཏན་སྤྱོད་ཁུལ་ཡིན་པ་དང་། དང་
ཐོག་ཁོ་ཚོས་དབྱིན་ཏི་ཨན་པ་ཚང་མ་གནས་སྤོས་ཏུ་བཟུག་
པས་མཐར་ཁོར་ཕྱག་གི་གནད་དོན་མང་པོ་ཐོན། དེའི་

རྒྱ་མཚན་ནི་སྐབས་དེར་མིའི་རིགས་ཀྱི་འཆོ་སྤྱོད་དེའང་
སྐྱེ་ཁམས་ཁོར་ཕྱག་མ་ལག་གི་ཆ་ཤས་ཤིག་ཡིན་པར་ད་
དྲུང་ངོས་འཛིན་བྱུང་མེད་པས་རེད། དེས་ར་ལ་བོད་
བཟུང་ནང་བསྐྱེད་ཏུ་བཟོད་པའི་སྤྱི་སྤྱོད་ཀྱི་འཛིག་རྟོག་
དང་ནང་བཟུང་གི་མེས་ཅན་ཞེས་པ་དྲན་པར་བྱས་
སོང་། “བཟུང་”ནི་འགྲོ་བ་ཐམས་ཅད་དེ་མི་རྒྱུད་པའི་
སྤོག་ལྷན་ཀྱན་ལ་བྱ་ཞིང་། “སྤྱོད་”ནི་རང་བྱུང་ཁོར་ཕྱག་
ལ་འཇུག་བོད་མི་རྒྱལ་ཀྱིས་ར་ཆོའི་ད་ལྟའི་འཛིག་རྟོག་
འདི་ནི་མ་ལག་ཅིག་ཡིན་ཞིང་། མི་དང་རང་བྱུང་ཁོར་
ཕྱག་པན་ཚུན་གཅིག་ལ་གཅིག་བརྟན་དང་ཞི་མཐུན་
མཉམ་གནས་ཀྱིས་གཞི་གཅིག་ཏུ་འདྲེས་ཡོད་པའི་ངོས་
འཛིན་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། ཉོང་ཉི་ལྷི་སྤྱིང་ལས་བྱུང་བའི་བསྐྱེད་
བྱེད་ནི་མ་ལག་འདིའི་སྤྱོད་ཡོངས་རང་བཞིན་སྤྱོད་མེད་ཏུ་
བཞག་ནས་མི་གནས་སྤོས་པ་དེ་རེད། མཆོ་བོད་མཐོ་
སྐྱོད་གི་ཡུལ་མི་སྤྱོད་ལྟ་པར་ཏུ་འགྲོག་པའི་ཐོན་སྐྱེད་འཆོ་
བ་གདོད་མ་ནས་རང་ཉིད་འཆོ་སྤྱོད་བྱ་སའི་རང་བྱུང་
སྐྱེ་ཁམས་འཁོར་རྒྱུ་དང་མཉམ་འདྲེས་བྱུང་ཡོད་པས་
མ་ལག་ཉིལ་པའི་ཁ་འབལ་ཐབས་མེད་པའི་བྱུང་ཆ་ཞིག་
ཡིན། གལ་ཏེ་མིའི་འཆོ་སྤྱོད་མེད་པར་བྱུང་ཆེ་མ་ལག་
ཉིལ་པའི་དོ་སྤྱོད་སྤྱོད་པས་བསམ་ཡུལ་ལས་འདས་
པའི་གནད་དོན་གསར་པ་འཐོན་སྤྱོད། མྱོགས་གཞན་
ཞིག་ནས་འགྲོག་པའི་རྒྱུད་ལ་ད་བར་ཏུ་བྱུང་ཡོང་བའི་སྐྱེ་
ཁམས་ཁོར་ཕྱག་སྤྱོད་ཀྱི་སྤྱོད་རྒྱུ་ཀྱི་སྤོ་སྤོས་དེ་ནི་
འཆོ་གནས་ཀྱི་ཐབས་རྒྱས་ཤིག་ཡིན་པའི་ཆ་ནས། གལ་ཏེ་
འཆོ་གནས་ཁོར་ཕྱག་ལ་འབྱུར་ཐོག་བྱུང་ཆེ་སྤོ་སྤོས་གང་
དེའི་རྒྱུ་ཆད་ཅིང་སྤྱར་ཡང་འབྱུང་ཐབས་བྲལ་བ་རེད།

མཆོ་བོད་མཐོ་སྐྱོད་འདི་ཉིད་འཛམ་སྐྱིད་གི་མཚུག་
མཐའི་དག་ཞིང་ཏུ་བྱུར་པར་རྒྱ་རྒྱུན་མང་པོ་ཡོད་དེ།
དཔེར་ན། རང་བྱུང་སྐྱེ་ཁམས་ཞན་པ་དང་གནམ་གཤིས་

ངན་པ། འབྲོག་སྤོང་དབེན་གནས་ཡིན་པ། འགྲིམ་འགྲུལ་
སྟབས་མི་བདེ་བ་སོགས་ཀྱི་བཀག་རྒྱ་དང་སྟོང་བཅས་
སུ་མི་ཉུང་ཉུང་ཞིག་གི་ཆེད་དུ་སྟོགས་ཡོངས་ནས་གསར་
སྤེལ་དང་གཏོར་བརླག་གཏོར་བ་དེ་རེད། འོན་ཀྱང་རྒྱ་
རྒྱུན་གཙོ་ཤོས་ནི་ཆོ་སྟོན་བཀག་སྟོང་ཁུལ་གྱི་ཆོ་སྟོན་
སྟེ། གདོད་དམར་བོད་པས་ཀྱང་སྤྱི་མི་རིགས་ཀྱི་བྱང་
ལྷན་རིག་གནས་ཀྱི་བསམ་བློའི་རྟོགས་པ་དང་ས་མཐོའི་
གྲུ་གཟིངས་ཏེ་ནོར་ནག་གཉིས་གངས་ལྗོངས་མཐོ་སྒང་
འདིར་ཁ་འབྲལ་ཐབས་མེད་ཅིང་འབྲོག་པའི་ཐོན་སྐྱེད་
འཚོ་བ་སྐྱེལ་སྤངས་རྒྱུ་འཛིན་དང་མཐོ་སྒང་འདི་ཉིད་
བརྟན་སྲུང་བྱས་ཡོད་པ་དེ་རེད། ར་ཚོས་ཀྱང་དབྱང་
གི་འབོད་སྒྲུལ་དང་ལེན་གྱིས་ཀྱང་སྤྱི་མི་རིགས་ཀྱི་བྱང་
ལྷན་རིག་གནས་དར་སྤེལ་དང་སྲུང་སྐྱོབ་བྱས་ཏེ། མཁུག་

མཐའི་དག་ཞིང་སྲུང་སྐྱོབ་དང་མཚོ་བོད་མཐོ་སྒང་གི་སྐྱེ་
ཁམས་ཁོར་ཕྱག་སྲུང་སྐྱོབ་གྱིས་མཛེས་སྟག་ལྷན་པའི་མེས་
རྒྱལ་འཇུགས་སྟན་བྱ་དགོས།

ཨི་ཁྲེན་ཟློང་། དེ་རིང་ར་ཚོས་བྱིད་གྱིས་མཚོ་བོད་
མཐོ་སྒང་གི་སྐྱེ་ཁམས་ཁོར་ཕྱག་སྲུང་སྐྱོབ་ཞིབ་འཇུག་གི་
བསམ་བློ་དང་རིག་གཞུང་གྲུབ་འབྲས་རྟོགས་ཤིང་། དེ་
ལས་ཀྱང་ལོ་མང་རིང་མཚོ་བོད་མཐོ་སྒང་གི་ཁོར་ཕྱག་
སྲུང་སྐྱོབ་བྱ་གཞག་གི་ཆེད་དུ་ལུས་ཤུགས་ཡོད་རྒྱ་ལུལ་
བར་སེམས་འགྲུལ་ཟབ་མོ་སྤེལ་ལ་སྐྱོ་སྐྱེད་ཀྱང་ཆེན་པོ་
བྱུང་། བྱིད་གྱིས་ར་ཚོའི་བཅར་འདྲི་དང་ལེན་གནང་བར་
ཐུགས་རྗེ་ཆེ་ལྟ།

སྟོ་བཟང་རྩལ་བྱ་བ་རྩོ་རྩོ། བྱིད་ཅག་ལ་ཡང་ཐུགས་
རྗེ་ཆེ་ལྟོ། །

我的家乡情怀与青藏高原的生态保护

——访洛桑灵智多杰先生

李晨升 采访 公保才让 译注

摘要：洛桑灵智多杰先生是我国生态人类学研究领域的知名学者。2020年1月初，中国社会科学院民族学与人类学研究所的李晨升专门对洛桑灵智多杰先生进行了访谈。洛桑灵智多杰先生讲述了自己致力于藏区生态环保研究的心路历程，介绍了他主持的《青藏高原的环境与发展》和《青藏高原环境与山水文化》两个研究课题的成果与进展情况。洛桑先生认为，青藏高原的生态环境保护对整个中国、乃至全世界都具有至关重要的意义，长期生活在这片土地上的藏族人民形成了一整套顺应自然、保护环境的生态文化价值观念和传统智慧，需要我们搜集整理并发掘其中对青藏高原生态环境保护的具有现实价值的内容。

关键词：藏族山水文化；生态人类学；青藏高原环境保护

作者简介：李晨升，中国社会科学院民族学与人类学研究所助理研究员；洛桑灵智多杰，中国青藏高原研究会副理事长、中华环保联合会常务理事；公保才让，西北民族大学中国语言文学学部2022级博士研究生。

Hometown Sentiment and Ecological Protection of Qinghai-Tibet Plateau

——Interview with Mr. Lozang Lhungdrup Dorjee

Interview record by Li Chensheng Translated by Gonpo Tsering

(Li Chensheng, research assistant from the Institute of Ethnology and Anthropology of Chinese Academy of Social Sciences; Lozang Lhungdrup Dorjee, vice chairman of China Society of Tibetan Plateau, executive director of All-China Environment Federation; translated by Gonpo Tsering, Ph.D candidate of the 2022 class, School of Chinese Language and Literature, Northwest Minzu University)

Abstract: Mr. Lozang Lhungdrup Dorjee is a well-known scholar in the field of ecological anthropology in China. Recently, scholars from the Institute of Ethnology and Anthropology of the Chinese Academy of Social Sciences specifically interviewed him. Mr. Lozang talked about his commitment to the study of ecological and environmental protection in Tibetan areas, and introduced the achievements and progress of the two research projects he chaired, "Environment and Development on the Tibetan Plateau" and "Environment and Landscape Culture on the Tibetan Plateau". Mr. Lozang believes that the ecological and environmental protection of the Qinghai-Tibet Plateau is of vital significance to the whole of China and even the whole world. Tibetan people who have lived on this land for a long time have formed a set of ecological and cultural values and traditional wisdom that conform to the nature and environmental protection. We need to collect and sort out the modern significance of the ecological and environmental protection of Qinghai-Tibet Plateau.

Key words: Tibetan landscape culture; ecological anthropology; environmental protection on the Qinghai-Tibet Plateau

ཚུམ་རྒྱུག་འགན་ཁུར་བ། བཟུ་གོ།